Raamatupalat

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

SIRP JA VASAR

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU, KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

16

REEDEL, 19. APRILLIL 1968. A. XXVIII aastakäik

Kirjandus- ja kunstitegelased! Hoidke kõrgel nõukogude kunsti parteilisuse, rahvalikkuse ja ideelisuse lippu, täiustage oma kunstimeisterlikkust, pühendage kogu jõud ja kõik oma võimed kommunismiehitajate poliitilisele, moraalsele ja esteetilisele kasvatamisele!

(NLKP Keskkomitee hüüdlausetest 1. maiks 1968)

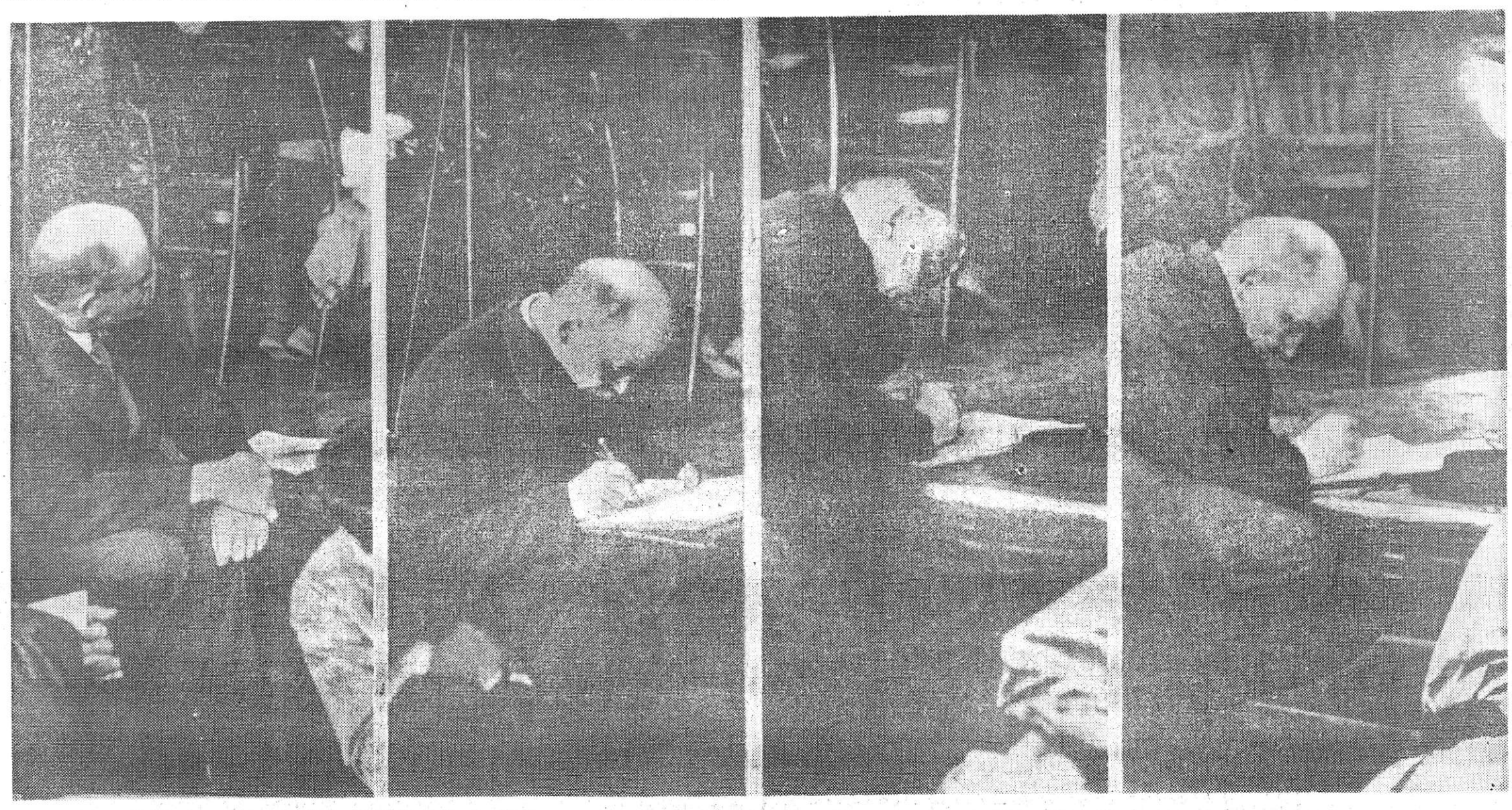

22. aprillil möödub 98 aastat Vladimir Iljitš Lenini sünnist.

Fotode sari Vladimir Iljitš Leninist, mis on tehtud Kommunistliku Internatsionaali III kongressil Moskvas (1921. a. juuni-juuli)

VABARIIGI PARTEIAKTIIVI KOOSOLEK

17. jaanuaril oli vabariigi parteiaktiivi koosolek, kus arutati NLKP Keskkomitee aprillipleenumi tulemusi ja Eesti NSV parteiorganisatsioonide ülesandeid.

Parteiaktiivi koosolekust võtsid osa EKP Keskkomitee liikmed ja liikmekandidaadid, EKP revisjonikomisjoni liikmed, partei linna- ja rajoonikomiteede sekretärid, rajoonide ja linnade töörahva saadikute nõukogude täitevkomiteede esimehed, tööstuse ja põllumajanduse suurte parteiorganisatsioonide sekretärid, ametiühingu- ja komsomoliorganite ning rahvakontrolliorganite töötajad, teadlased, kunsti- ja kirjandustegelased, Nõukogude armee ja sõjalaevastiku esindajad, vabariigi ministeeriumide ja keskasutuste juhtivad töötajad ning EKP Keskkomitee, Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu vastutavad töötajad — kokku ligi 1100 inimest.

Ettekandega esines NLKP Keskkomitee liige, EKP Keskkomitee esimene sekretär **J. Käbin.**

Läbirääkimiste käigus võtsid sõna EKP Tallinna Linnakomitee esimene sekretär **V. Väljas**, EKP Pärnu Linnakomitee esimene sekretär **A. Tammeorg**, sõjaväelane **V. Kondakov**, E. Vilde nimelise Tallinna Pedagoogilise Instituudi rektor **A. Koop**, kombinaadi «Kreenholmi Manufaktuur» Georgi Ketrusvabriku meistriabi **G. Bogdanova**, ELKNÜ Keskkomitee esimene sekretär **R. Pollimann**, Tartu Riikliku Ülikooli teadusliku kommunismi kateedri juhataja **A. Blumfeld**, Kohtla-Järve Ehitustrusti parteikomitee sekretär **I. Pogodin**, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituudi direktori asetäitja **E. Sõgel**, Rakvere internaatkooli direktor **A. Sillar**, Külmhoone nr. 1 parteiorganisatsiooni sekretär **I. Lundõšev** ja EKP Jõgeva Rajoonikomitee sekretär **E. Randrüüt.**

Lõppsõnaga esines **J. Käbin.**

Vabariigi parteiaktiivi koosolek võttis ühel häälel vastu otsuse.

Koosolek kulges täieliku üksmeele õhkkonnas ja näitas ilmekalt, et Nõukogude Eesti kommunistid ja kõik töötajad tervitavad palavalt NLKP Keskkomitee aprillipleenumi otsuseid, toetavad täielikult partei leninlikku sise- ja välispoliitikat ning vastavad NLKP Keskkomitee pleenumi otsustele uute silmapaistvate saavutustega kommunismi ehitamisel

Koosoleku otsus

Kuulanud ära ja arutanud läbi NLKP Keskkomitee liikme, EKP Keskkomitee esimese sekretäri J. Käbini ettekande NLKP Keskkomitee aprillipleenumi tulemustest, kiidab vabariigi parteiaktiivi koosolek palavalt heaks pleenumi otsuse «Rahvusvahelise olukorra aktuaalsetest probleemidest ja NLKP võitlusest maailma kommunistliku liikumise monoliitsuse eest» ja võtab selle kõrvalekaldumatuks tegevusjuhendiks.

Nõukogude Eesti kommunistid ja kõik töötajad jagavad tervenisti ja täielikult Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee seisukohta kõigis kaasaja eluliselt tähtsates küsimustes.

Vabariigi parteiaktiivi koosolek kiidab üksmeelselt heaks ja toetab palavalt NLKP Keskkomitee Poliitbüroo poliitilist joont ja praktilist tegevust rahvusvahelise poliitika ja maailma kommunistliku liikumise valdkonnas.

Me tervitame ja kiidame heaks kommunistlike ja töölisparteide Budapesti konsultatiivkohtumise tulemusi. See oli kõige esinduslikum kommunistide rahvusvaheline konverents pärast vennasparteide 1960. aasta nõupidamist. Budapesti kohtumisel vastuvõetud otsus kommunistlike ja töölisparteide rahvusvahelise nõupidamise kokkukutsumise kohta 1968. aasta novembris-detsembris vastab ajakäsule ja maailma kõigi ausate inimeste ootustele, kes on eluliselt huvitatud sotsialistlike maade ja rahvusvahelise kommunistliku liikumise konsolideerumisest ning ülemaailmse rahu säilitamisest ja tugevdamisest. Koos kõigi Nõukogudemaa kommunistidega oleme kindlalt veendunud, et eelseisev vennasparteide nõupidamine kujuneb uue etapi alguseks teel töölisklassi ajalooliste ülesannete täitmisele ja eesmärkide saavutamisele.

Nõukogude Eesti kommunistid märgivad rahuldustundega Varssavi lepingu osaliste riikide poliitilise konsultatiivkomitee Sofia nõupidamise ning samuti sotsialistlike maade parteide ja valitsuste juhtivate tegelaste Dresdeni kohtumise suurt tähtsust.

Parteiaktiivi koosolek peab oluliseks ja õigeaegseks NLKP Keskkomitee pleenumi järeldust, et ajaloo praegust arenguetappi iseloomustab kapitalismi ja sotsialismi vahelise ideoloogilise võitluse — klassivõitluse terava vormi — järsk ägenemine. Viimasel ajal on USA imperialism ja ülemaailmne reaktsioon intensiivistanud oma õõnestavat poliitilist ja ideoloogilist võitlust sotsialismimaade ning kommunistliku ja kogu demokraatliku liikumise vastu. Mõistes, et sõjalised provokatsioonid sotsialistlike maade suhtes saavad hävitava vastulöögi, panevad imperialistid oma lootused üha enam sotsialistliku ühiskonna õõnestamisele seestpoolt ideoloogiliste diversioonide abil.

Nõukogude rahvas — üksikud renegaadid välja arvatud — näitab üles suurt teadlikkust ja ideelist küpsust. Kuid imperialistid ei lõpeta, vaid isegi intensiivistavad oma katseid mõjutada nõukogude inimesi ideeliselt, püüdes mürgitada neid laostava kodanliku ideoloogiaga.

Vabariigi parteiaktiivi koosolek deklareerib kindlalt, et vastuseks nendele ideoloogiliste diversantide sepitsustele tugevdab vabariigi parteiorganisatsioon revolutsioonilist valvsust ning intensiivistab ideoloogilist tööd meile võõraste vaadete ja mõjude paljastamiseks.

Ülesanne seisab eelkõige selles, et resoluutselt paljastada antikommunism rahvusküsimuses, meie poliitiliste vastaste katsed laimata Kommunistliku Partei teooriat ja poliitikat selles küsimuses ning õõnestada Nõukogude Liidu vennasrahvaste sõprust. Nõukogude patriotismi sotsialistlik sisu määrab tema aktiivse iseloomu. Nõukogude inimestes tuleb kasvatada aktiivset püüdu mitmekordistada meie kodumaa võimsust, tugevdada veelgi nõukogude rahvaste viljakat sõprust, võidelda kõige vastu, mis takistab selle sõpruse õitsengut.

Vaenulik propaganda püüab igasuguste valede ja laimuvõtetega varju heita nõukogude inimeste elule ja tööle, halvustada meie kangelaslikku minevikku ja võitlust Isamaasõja perioodil, mustata meie rahvast innustavaid pühasid ideaale.

Iga parteiorganisatsioon, iga kommunist peab olema leninlikult leppimatu vaenulike vaadete avaldumise suhtes, kõigi nende suhtes, kes on niisuguste vaadete kandjad. Terava ideoloogilise võitluse olukord nõuab, et kõik parteiorganisatsioonid ja kõik kommunistid töötaksid aktiivselt ideoloogiarindel. Eriti kasvab kommunistide vastutus sellistes tähtsates ideoloogilise töö lõikudes, nagu ajakirjandus, raadio, televisioon, kirjandus ja kunst. On vaja resoluutselt ja aktiivselt välja astuda katsete vastu sokutada mõnedesse teostesse nõukogude ühiskonna sotsialistlikule ideoloogiale võõraid vaateid.

Valmistudes tähistama K Marxi 150. ja V. I. Lenini 100. sünni-aastapäeva, tuleb parteiorganisatsioonidel veel laiemalt organiseerida marksismi-leninismi klassikute pärandiga tutvumist tihedas seoses kommunistliku ülesehitustöö teooria ja praktika kaasaegsete probleemidega, arendada igas kommunistis sisemist vajadust Marxi, Engelsi ja Lenini teoste süstemaatilise tundmaõppimise järele, propageerida laialdaselt marksismi-leninismi üllaid ideid.

Ulatuslikult ja pidevalt tuleb meie aktiivi ja kõiki töötajaid informeerida meie partei sise- ja välispoliitikast. Kogu parteiorganisatsioonide massiline poliitiline ja organisatsiooniline töö peab olema suunatud kõigi töötajate tööalase ja ühiskondliku aktiivsuse edasisele tõstmisele. Iga nõukogude inimene peab suurendama oma panust tööviljakuse kasvusse ja viie aasta plaani täitmisse.

* * *

Vabariigi parteiaktiivi koosolek rõhutab veel kord oma täielikku ja üksmeelset toetust Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei leninlikule Keskkomiteele ning kinnitab, et Eesti kommunistid rakendavad kogu oma jõu ja energia NLKP XXIII kongressi ajalooliste otsuste täitmiseks meie maal kommunismi ehitamise grandioosse plaani elluviimise eesmärgil.

LENINI JA RIIKLIKE PREEMIATE KOMITEES

15. aprillil algas **N. Tihhonovi** eesistumisel NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva kirjandus-, kunsti- ja arhitektuurialaste Lenini preemiate ja NSV Liidu riiklike preemiate komitee istungjärk.

Istungjärgul arutatakse läbi tööd, mis on esitatud 1968. aasta NSV Liidu riiklike preemiate saamiseks. Pärast töödega tutvumist ja nende läbiarutamist avaldab komitee edasisele võistlusele jäetud kandidatuuride nimekirja. (TASS)

Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi XV teaduslik konverents

peetakse 22. ja 23. aprillil instituudi ruumes Tallinnas, Tartu mnt. 1, algusega mõlemal päeval kl. 12. Esimesel päeval on kavas kunstiteaduste kand. L. Gensi ettekanne «Karl Marx nõukogude kujutavas kunstis» ja prof. V. Loigu «Pedagoogi ja maalikunstniku kogemustest». Karikatuuri ajaloost räägivad dots. L. Soonpää, pildi pinna organiseerimisest — prof. E. Kuusik ja Tallinna Toompea ehituslikust arengust — dots. E. Ederberg. Teemal «A. Arhipenko» ning «Constantin Brancusi» esinevad üliõpilased P. Tšobitko ja T. Greku.

Teise päeva ettekannetes on vaatluse all eesti roositud kindakirjad (dots. H. Kulles), eesti vöökirjad (dots. M. Tomberg), värvitud alumiiniumi rakendusala tarbe- ja dekoratiivkunstis (kunstitead. kand. L. Linnaks), seinabraad ja seisulühtrid Eesti NSV-s (van.-õp. E. Tamm), Tallinna portaalide metall (van.-õp. L. Kuldkepp) ja Okeaania ja Austraalia nahkehistööd (üliõp. I. Õun). Tähelepanekuid rahvusvaheliselt moedemonstratsioonilt Moskvas jagab üliõp. M. Aakre, kokkuvõtte üliõpilaste teaduslikest töödest teeb dots. L. Soonpää jne.

Heliloojate Liidus

Teisipäevasel töökoosolekul kuulati Heliloojate Liidus Anatoli Garšneki lasteooperit «Vägev võlur» (Eno Raua libreto). Teose esitasid solistid RAT «Estoniast», kus ooper järgmisel hooajal lavale tuleb.

Juhatuse koosolekul arutati muusika-alaste trükiste levitamisega seotud probleeme ning tutvuti Eesti Raadio ja Televisiooni muusikasaadete toimetuste, «Sirbi ja Vasara» muusikaosakonna ning Rahvaloomingu Maja väljaande «Meie Repertuaar» tööplaanidega käesolevaks kvartaliks.

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemiline Raamatukogu

Gorkilikult, draamateaterlikult...

(«Viimased» V. Kingissepa nimelises TRA Draamateatris)

Artiklis «Näidenditest» toob M. Gorki kellegi arvamusavalduse Leonid Andrejevi näidendite kohta: «Ei saa ometi iga päev süüa ainult ajusid, ja pealegi on nad alati pooltoored.» Ja lisab omalt poolt: «...kurjalt, kuid õigesti öeldud.»

Kas see tähendab, et Gorki oli «ideedraama» vastane? Serveeriti ju publikule L. Andrejevi näidendeid just nimelt «ideedraamadena» ja sellistena tõstis neid kilbile ka teatud osa kriitikast.

Ei. Gorki ei astunud välja «ideedraama» kui sellise vastu. Tema enese näidendid on täis mõtet. Kõik nad kujutavad endast filosoofilist vaidlust. Neis on terav ideede, filosoofiliste süsteemide ja erinevate maailmavaadete kokkupõrge.

Nimetades «kurja» hinnangut Andrejevi näidendeile «õigeks», astus Gorki välja sedaliiki «ideedraamade» vastu, kus ideed on eraldatud inimesest, kindla maailmavaate kandjast, selliste näidendite vastu, kus ideede kokkupõrge toimub väliaspool olustikku, kus ideeline konflikt, selle sõlmitus ja lahendus on, Gorki sõnadega öeldult, «autori mõistuse ja sule, mitte aga eluliste tingimuste tagajärg».

Gorki näidendeis sünnivad ideede kokkupõrked ja filosoofilised vaidlused tegelaskujude karakterist, ajaloolisest momendist, sotsiaalsetest tingimustest ja elunähtustest tingitud erinevustest inimeste vaadetes, arusaamistes, eesmärkides ja huvides. Ideeline võitlus on neis näidendeis Gorki kangelasi kujundavate ja ümbritsevate klassivõitluse, tegelikkuses toimuvate ajalooliste protsesside ja nähete seaduspärane tulemus.

Gorki näidendid on «ideedraamad». See tähendab, et nii nende lavastaja kui ka osatäitjad peavad intensiivselt ja kirglikult Gorkiga kaasa mõtlema, nad peavad koos temaga võitlema ideede ja filosoofiliste kontseptsioonide vastu, mida autor hukka mõistab, ja aktiivselt toetama neid ideid, mille toetamiseks on Gorki oma näidendid kirjutanud.

Samal ajal aga, nagu märkis funtud režissöör B. Zahhava, «...tähendab Gorki näidendeis mängimine esmajoones aktiivset ja pingelist mõtlemist laval, mõelda tuleb nii, nagu mõtlevad tema tegelaskujud (minu sõrendus S. L.), mitte teeselda mõtlemist, vaid tõepoolest mõelda». Gorki-publitsist pole kunagi allutanud endale Gorkit-kunstnikku, Gorkit-psühholoogi. Ärgem unustagem, et just Gorki on määratlenud kirjandust «inimeseteaduseks». Gorki enese näidendid on «inimeseteaduse» eredaim näide.

...Arvatavasti poleks ma nii pikka sissejuhatust kirjutanud, kui ma poleks lugenud k. a. 25. märtsi «Õhtulehes» avaldatud M. Balbati retsensiooni «Ideedraama või olustikuline näidend», mis on kirjutatud V. Kingissepa nim. TRA Draamateatri lavastuse «Viimased» kohta. Asi pole selles, et ma ei ole nõus hinnangutega, mida M. Balbat annab lavastusele tervikuna ja üksikute osatäitjate mängule. Kirjutis kutsub vastu vaidlema oma lähenemisnurgaga Gorki lavastusele, mida iseloomustab juba artikli alternatiivina formuleeritud pealkiri. Gorki dramaturgia suhtes on küsimuse selline asetus lihtsalt ebaõige, sest Gorki kangelaste mõtted, arusaamad, maailmavaade, huvid ja püüdlused on alati determineeritud kindla keskkonna ja kindla ajastu «elutingimustest». Just nimelt sellest ajaloolisest ja sotsiaalsest konkreetsusest ammendab Gorki inimene oma käitumise motiivid.

Veidralt kõlab arvustuja väide: «Värvikad karakterid laval ei päästa Gorki näidendit, kus tähtsaimal kohal on sõna.» Kahtlemata on sõnal Gorki näidendeis ülisuur tähtsus. Kuid ainult lahutamatus seoses karakteriga. Sõna Gorki näidendis pole mitte ainult ja mitte alati autori ja tegelaste mõtte formuleerimise teenistuses, kuid tegelase karakteri avamise teenistuses on see alati.

«Ideedraama» on üliilai mõiste. See koondab endasse välistelt žanri- ja stiilitunnustelt väga erinevad teosed. Vaevalt tasub sõdida Gorki näidendite sellise lavalise lahenduse eest, mis kaotab tema «inimeseteaduslikud» iseärasused ja muudab nad psühholoogilistest, äärmist elulist konkreetsust taotlevatest sotsiaalfilosoofilistest draamadest selliste kaasaegsete «ideedraamade» kaksikuteks, mille autorid kirjutavad täiesti teises maneeris kui Gorki.

Arvustuses öeldakse, et «Viimaste» lavastuses «mängivad» näitlejad oma kangelaste «tundeid». Kuid Gorki näidendites on kujutatud elavaid inimesi. Teatavasti aga elavad inimesed mitte ainult ei mõtle ega vaidle, vaid ka tunnevad. Nad rõõmustavad ja kannatavad, armastavad ja vihkavad, nad ei tegutse ainuüksi mõistuse, vaid ka südame käsul. See ei vähenda mingil moel Gorki näidendite intellektuaalset ja filosoofilist jõudu. Vastupidi: mida täielikumalt ja mitmekülgsemalt õnnestub teatril avada Gorki kangelasi kui elavaid (järelikult ka tundeeluga) inimesi, seda enam on tal šansse viia Gorki ideed vaatajani, panna teda suure kirjaniku mõtetele kaasa elama.

Öeldu ei tähenda, nagu kavatseksin ma B. Drui lavastuse kohta tehtud igasuguse kriitika tagasi tõrjuda. Lavastuses on puudusi. Nad on seal, kus teater on teinud katset Gorkit täiendada või parandada. Näiteks proloogis, millega teater on näidendit «täiendanud» ja mis osutus Gorki stiilile võõraks. On üldtuntud fakt, et Gorki kiitis heaks proloogi, mille Vahtangovi-nimeline teater oli «Jegor Bulõtšov ja teised» lavastusele juurde mõelnud. Ent see proloog täpsustas, konkretiseeris näidendi ajaloolist tausta, sedasama «olustikku», millest mõned moevooludele vastuvõtlikud režissöörid ja kriitikud nii ennastsalgavalt klassikat «puhastada» püüavad.

«Viimaste» proloog sellist koormust ei kanna. Juba sellepärast on ta üleliigne.

Kui jätkata juttu lavastuse puudustest, siis tuleb rääkida ka finaalist. Ma ei kõnelegi siin Ljubovi käitumise psühholoogilisest ebausutavusest, keda lavastaja on pannud klaverit mängima enne, kui tema isa surnukeha on jõudnud jahtuda. Selles, et Ljubov mängib tol hetkel — juba mitmendat korda lavastuse jooksul! — Chopini revolutsioonilist etüüdi, võib taibata lavastaja taotlust anda vaatajale tunda revolutsiooni lähenemist, mida Kolomiitsevite maja ausamad ja targemad elanikud ootavad. Ent sellisena, nagu on teda Gorki kirjutanud, ei sobi Ljubov kahjuks revolutsiooni puhastavat tuult ootava inimese ossa. Vihates teda ümbritsevate inimeste elu, nähes läbi kolomiitsevite Venemaa mädasust, ei oota Ljubov ka revolutsioonilt midagi head. Mitte juhuslikult ei tee ta revolutsionääride kohta vaenulikku vihjet, väites neid olevat niisamasugused «võimuihalejad», kui on seda teisedki. (Muuseas, teater on selle Ljuba repliigi välja kärpinud.)

Lavastuse puudusi võib leida sealt, kus lavastaja ja osatäitjad pole pööranud küllaldast tähelepanu sellelesamale «olustikule» mida M. Balbati arvates on lavastuses liiga palju. Mitteküllaldane tähelepanu olustiku vastu selle sõna gorkilikus laias tähenduses avaldub mõnede näitlejate mängu «ligikaudsuses» mistõttu näiteks Jakorevi kuju on kaotanud psühholoogilise ja sotsiaalse sisu, mille Gorki on sellesse karakterisse pannud.

Puuduseks võib pidada ka seda, et küllalt täpselt pole avatud Gorki antud hinnanguid oma näidendi üksikute kangelaste ideelisele positsioonile. Arvatavasti oleks lavastus võitnud, kui teater oleks olnud Jakovi vastu leppimatum. Jakovi pehmus ja hingeline peenus, tema hirm inimest solvata, see, kuidas ta venna perekonnal end nülgida laseb, ei kõnele mitte ainult tema tahtejõuetusest ja headusest, mis ainuüksi objektiivselt pöörduvad kurjuse toetamiseks. Räägides Lev Tolstoist kui uue usu jutlustajast kirjutas Gorki: «Inimestele tuleb midagi kätte torgata, mis neid rahuldaks või köidaks — et nad aga minema läheksid. Ja jätaksid inimese harjumuslikku, piinavasse, mõnikord aga ka mugavasse üksindusse «kõige peamise» küsimuse põhjatu keerise ees.»

Jakovi «delikaatsus», mis on võrsunud aadlimõisa triiphoonetingimustes ning mida hoiavad ülal kartlik soovimatus ümbritsevate inimestega vahekordi teravaks ajada ja püüd hoida end kõrvale võitlusest kuriusega — on sedasamasorti nähtus. Oleks hea, kui ka teater muutuks Jakovi vastu kurjemaks ja tema positsiooni suhtes leppimatumaks.

Ent tervikuna annab «Viimaste» lavastus palju enam põhjust rõõmustamiseks kui kurvastamiseks. Ta rõõmustab küllalt täpse ülesehituse ja hea harmooniaga, misanstseenide «kodusega», mitmete huvitavate režissöörileidudega, mis on tegelaste psühholoogia, nende allteksti, karakteri ja omavaheliste suhete avamise teenistuses. («Koerapolka», mida Aleksandr ja Nadežda mängivad nende usaldusliku vestluse ajal, Pjotri meeleheitlik sõit invaliidikäruga ema ümber ja paljud teised.)

Rõõmustab ka lavastuse kujunduslik lahendus. V. Peil on osanud oma dekoratsioonides ühendada olustikulise tõetruuduse sümboolikale lähedase kujundlikkusega. Paljude ustega veider tuba saab justnagu Kolomiitsevite perekonna lõhestatuse sümboliks: siia on kuhjatud kitsaid urkaid, kuhu aeg-ajalt selle perekonna liikmed laiali valguvad — igaüks oma koopasse, oma suletud pisimaailma.

Rõõmustab ka lavastuse Gorki-pärasus. Viimasel ajal on moes lavastada klassikat kas demonstratiivselt-poleemiliselt endiste lavastuste suhtes — lavastaja «eneseväljendamise» nimel, või meelevaldselt seda «kaasajastades». Viimasel puhul asendatakse üldistused ja assotsiatsioonid mida klassikateosed vaataja teadvuses esile kutsuma peavad, pealiskaudsete ja rohkem või vähem uduste vihjetega. Klassik sellest ei võida, režissöörile aga annab see võimaluse kerge vaevaga «julge» kuulsust saada.

Võib öelda, et B. Drui on lavastanud «Viimased» traditsioonilisel (kui mitte arvestada proloogi, mis on samuti omamoodi lõivumaksmine moele). Ta on lavastanud selle kui psühholoogilise draama «mahasurujate» moraalsest metsistumisest ja vaimsest surmast, inimkonna sotsiaalse progressi teed tõkestava klassi ajaloolisest surmalemääratusest ja paratamatust väljasuremisest. Ja mitte ainult selleks, et jutustada, kuidas see klass omal ajal ajalooareenilt lahkus, vaid ka selleks, et analüüsida inimeste ja tervete klasside moraalse surma seaduspärasusi. Sest kui Gorki tegelased kui indiviidid on kõigi niitidega seotud oma aja ja ja oma keskkonnaga, siis nende psühholoogiat, filosoofiat, elu-olustikulist käitumist võib leida ka meie päevil meie kaasaegsete juurest.

Lavastus «Viimased» on tõepoolest draamateaterlik. Irooniaks niisuguse määratluse puhul pole põhjust. Sõna «draamateaterlik» iseloomustab paremaid lavastusi ja traditsioone, mis pikkade aastate jooksul meie akadeemilise teatri nägu kujundasid. Need on «Vargamäe» ja «Inimene ja jumal», «Ema Courage» ja «Kaotatud paradiis», «Ljubov Jarovaja» ja «Antonius ja Kleopatra». Need on A. Eskola Maurus, A. Talvi Juudit, K. Karmi Kustas Lokk, V. Ratassepa Andres R. Tarmo Pearu ja kümned teised lavakujud, kellest on saanud meie vaimuelu lahutamatu osa.

«Draamateaterlik» ei tähenda mitte üksnes individuaalselt kordumatuid, psühholoogiliselt filigraanselt viimistletud karaktereid, vaid ka selliseid karaktereid, kes on võimelised kandma sotsiaalsete ja filosoofiliste üldistuste koormat.

Võib muidugi öelda, et «Ameerika Kristuses», «Laulus tulipunasest lillest», «Antivalguses» ja mitmetes teistes viimase aja lavastustes on eespool loetletud omadusi raske leida. Olen nõus. Kuid just nimelt sellepärast need lavastused meid kurvastavad, et neis on läinud kaduma see «draamateaterlik», mis omal ajal tõi V. Kingissepa nim. teatrile kuulsuse.

«Viimastes» on see «draamateaterlikkus» olemas. Mitte küll kogu lavastuses ja mitte kõigis näitlejatöödes, kuid ta on olemas, ja see teeb rõõmu.

See on olemas Ivan Kolomiitsevis, keda värvirikkalt mängib Kaarel Karm, selles teesklevas inimeselipakas, kelle «tahtejõulise inimese» poosi ja mõisnikuambitsioonide taga avab näitleja vaimselt laostunud, paratamatu kättemaksu hirmu ees pea kaotanud kurjategija tahtejõuetuse ja nõmeda inimese moraalse rikutuse. See on Karmi mängus, kus Kolomiitsevi erinevate hüpostaaside vasturääkivust, psühholoogilise õigustamisega kaasneb satiiriline teravdamine, naljakas ja groteskne muutub aga aeg-ajalt kohutavaks.

«Draamateaterlikku» on ka Katrin Välbe lapsehoidjas, kelle olustikuliselt tõepärane kuju kohati nagu sümboliks tõuseb. «Draamateaterlikkuse» jooned rõõmustavad ka noorte näitlejate Hans Kaldoja (tahtejõuetu, tundeline Pjotr) ja Ly Mandri (noore stuudiolase mängu Veera keerulises osas, eriti selle rolli teises pooles, paneb meid huviga ootama tema järgmisi töid) osatäitmistes. «Draamateaterlikkus» avaldub ka Leštši monumentaalses kujus, kelle Endel Simmermann on loonud nappide, täpselt valitud vahenditega, ja Meeli Söödi Ljubovis — kurjas ja sapises neius, kes kõige enam tegeleb omaenda hoolega poputatava valuga.

Ja *last not least* — «tõeline draamateaterlikkus» avaldub Aino Talvi Sofjas. Vahest veel kõige suuremal määral. See on näitleja sügavas tungimises naise sisemaailma, kes on tahtejõuetult kapituleerunud tema poolt tunnetatud paratamatu katastroofi ees, ema piinades, kes ei oska päästa oma hukkuvaid lapsi ja kes piinavalt otsib, kuskohas küll on olnud tema enese viga? Hoidnud kogu elu kõrvale tegutsemist kohustavatest järeldustest, vältinud kogu elu tõele näkku vaatamist, julgeb A. Talvi Sofia nüüd esmakordselt ausalt iseennast ja oma vigu analüüsida. Neile mõtetele keskendununa haarab ta vestluskaaslase sõnadest esmajoones seda, mis võib tal aidata teda piinavaid mõtteid lõpuni mõelda; seepärast on Aino Talvi Sofia inimestega läbi käies seesmiselt sageli kusagil mujal. Ta on enesesse pöördunud, avastades aeg-ajalt endale ja eneses midagi uut, mille olemasolu ta varem justnagu ei aimanudki. Siit on pärit tema mõnevõrra ootamatud reaktsioonid: väsinud ükskõiksus stseenis Ljubovi ja Jakoviga, mis on nii tugevas kontrastis Jakovi juubeldamisega; uudishimu ja lapselikult naiivne hämmeldus suurepäraselt mängitud stseenis Sokolovaga, kes enda teadmata aitas Sofial vaadata paljule iseeneses uut moodi...

Materjal, mida Gorki näidendid annavad neile näitlejaile, kes mõistavad oma kunsti «inimeseteadusena», on äärmiselt rikkalik. Lavastuse ettevalmistamise käigus õnnestub seda täielikult ammendada vähestel. Gorki tegelased rikastuvad etenduste käigus, elavas läbikäimises vaatajaga. Seepärast tahaksin soovida «Viimaste» lavastusele pikka lavaelu, et «tõeliselt draamateaterlik» temas kinnistuks, süveneks ja rohkeneks.

Sergei Levin

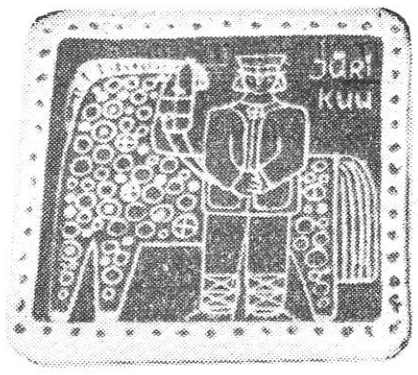

Ehitusmaterjalide Tööstuse Ministeeriumis vaatasid žürii ja kunstinõukogu läbi keraamiliste tarbe- ja dekoratiivtoodete võistlusele laekunud näidised. I preemia otsustati välja anda Tallinna Ehituskeraamika Tehase kunstnikule Leo Rohlinile dekoratiivsete seinaplaatide «Aastaring» eest. Teise preemia vääriliseks tunnistati sama tehase stipendiaadi, Kunstiinstituudi diplomandi Anne Keegi lindude söögimaja. Kolmas preemia ja kolm ergutuspreemiat anti kunstnik Anu Rank-Lassilale dekoratiivsete plaatide eest.

Piltidel ülal: L. Rohlini kavandatud plaadid sarjast «Aastaring», (I preemia). Al: lindude maja, mille autor on Anne Keek (II preemia).

Seminarnõupidamine koduümbruse kujundamisest

Eesti NSV Looduskaitse Seltsi Tallinna osakond koos Tallinna Botaanikaaiaga korraldab seminarnõupidamise kaasaegseist põhimõtteist koduümbruse kujundamisel ja haljasalade rajamisel. Seminarnõupidamine algab 25. aprillil kl. 16 Tallinnas, Lai t. 39/41 Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi saalis.

Nõupidamisel esineb mitmeid tuntud spetsialiste. Maastikuarhitekt põllumajandusteaduste kandidaat Aleksander Niine räägib koduümbruse kujundamise printsiipidest, Tallinna Botaanikaaia teaduslik töötaja M. Lepik kõneleb püsivate murude rajamisest, V. Paju — kohalike taimeliikide kasutamisest liivaste muldadega alade haljastamisel, A. Süvalepp — püsilillede kasutamisest koduaias ja haljasalal, E. Asveit — gladioolide kasvatamisest, K. Kahk — kanarbikuliste kasutamisest haljastamisel. TA Tallinna Botaanikaaia maastikuarhitektuuri ja haljastamise sektori juhataja biooogiakandidaat Vello Veski vestleb sellest, kuidas kasvatada roose koduaias ja haljasalal. Eesti NSV Metsamajanduse ja Looduskaitse Ministeeriumi osakonnajuhataja Arnold Merihein annab ülevaate puu- ja põõsaliikide istutusmaterjali saamisest ning kasutamisest.

M. Margus,
Eesti NSV Looduskaitse Seltsi Tallinna osakonna aseesimees

ESTICA

● Ajakirja «Sovetskaja Muzõka» märtsinumbris on avaldatud muusikateadlase M. Nestjeva sulest pikem arvustus Tallinna kammerkoori Moskvas toimunud kontsertide kohta. Ta tutvustab lugejale koori ajalugu ja neid kes seal laulavad, ning rõhutab, et ainult laia silmaringiga muusikud on võimelised ühtmoodi hästi mõistma ja ette kandma teoseid, mida üksteisest lahutab neli sajandit. Ulatusliku osa arvustusest pühendab autor kaasaegsetele teostele, eriti eesti autorite loomingule (Tarmo Lepiku kolm eesti rahvalaulutöötlust, Arvo Pärdi «Solfedžo», Kuldar Singi «Garcia Lorca mälestuseks», Anti Marguste «Lind poegadega»). Kirjutise lõpus tutvustab M. Nestjeva koori tulevikuplaane ja märgib ühtlasi, et edasipidiseks edukaks tööks vajab kollektiiv paremaid töötingimusi ning organisatsioonilisi aluseid.

*

● Leedu nädalalehes «Literatura ir Menas» nr. 10 kirjutab V. Četkauskas Eesti Raadio ja Televisiooni koori, orkestri ning solistide kontserdist Vilniuses, kus esitati J. S. Bachi h-moll-mess.

Märkinud, et seda teost söandataksé tema võrdlemisi keerulise kunstilise koe tõttu harva ette kanda, kirjutab kriitik:

«Eestlaste kõrge koorikultuur lubas neil kontserdilavale tuua J. S. Bachi monumentaalse teose. Selle kavatsuse elluviimisel juhatas koori, orkestrit ja soliste dirigent Roman Matsov. Kogu teose esituse viis ta läbi rahulikult, pisut akadeemiliselt, kohati ehk isegi aeglasevõitu tempos... Ent just nimelt see võimaldas kooril saavutada häälte puhtust ja täpsust, eriti keerulistes fuugades.

Juba missa esimesi numbreid kuulates võis tunda koori ja vokaalsolistide väsimust (interpreedid jõudsid Vilniusse esimesel kontserdipäeval), mis avaldus puhuti ebapuhtas intonatsioonis. Seda võib öelda ka sopran Lehte Margi soolopartiide kohta missa alguses. Solist Helmi Uke esitas aldi aaria eriti kaunilt, tehniliselt täpselt ja puhtalt. Selles suhtes ei tõusnud tema tasemeni ei tenor Ivo Kuusk, kellel jäi puudu hääle vabadusest ja avarast kõlast, ega bass Evald Tordik.

Esinejate pingutustest hoolimata oli tunda koori sisemise jõu puudust, eriti kaheksahäälsetes koorides. Sellistel juhtudel (Sanctus, Osanna) ei jätkunud lopsakust, pidulikku, ülevat meeleolu. Samal ajal esitati neljahäälsed koorid (näit. Dona nobis pacem) märksa kindlamalt, kõlavamalt. Orkester oli koori ja solistide dünaamiliselt paindlik saatja.

Vilniuse muusikahuvilised on eesti sõpradele tänulikud J. S. Bachi harva kuuldava teose eest. Ehkki selle esitamisel oli vajakajäämisi, kõlas kogu teos ikkagi Bachi muusikale omase täpsuse, üleva tõsidusega.»

● *Kirjastuse «Moldaavia Raamat» väljaandel ilmus Kišinjovis Eduard Vilde romaan «Külmale maale», mille on moldaavia keelde tõlkinud P. Darne. Raamat on varustatud N. Andreseni järelsõnaga.*

● *Kirjastus «Sovetski Pissatel» andis Moskvas vene keeles välja Debora Vaarandi luuletuskogu «Rannalageda leib».*

● *Riiklik Lastekirjanduse Kirjastus andis Moskvas välja Heljo Rammo noorsoojutu «Salgajuht Mare», mille on vene keelde tõlkinud M. Kalde.*

● *Moskva ajakiri «Detskaja Literatura» avaldas oma märtsinumbris T. Margolina lühiülevaate Ellen Niidu loomingulisest teest koos luuletaja fotoga.*

● *Ajakirjas «Družba Narodov» nr. 3 ilmus Rudolf Sirge kirjutis «Gorki ja eesti kirjandus». Sama numbri kroonikanurgas on lühidalt juttu eesti kirjanduse levikust rahvusvahelises ulatuses.*

● *Kirjastuse «Iskusstvo» väljaandel ilmus Moskvas 10 000 eksemplaris Juhan Smuuli «Polkovniku lesk ehk arstid ei tea midagi». Tõlkis Leon Toom. Raamat on illustreeritud fotodega teose lavastustest V. Kingissepa nim. TRA Draamateatris, Riia J. Rainise nim. Kunstiteatris ja Moskva Mossoveti-nim. teatris.*

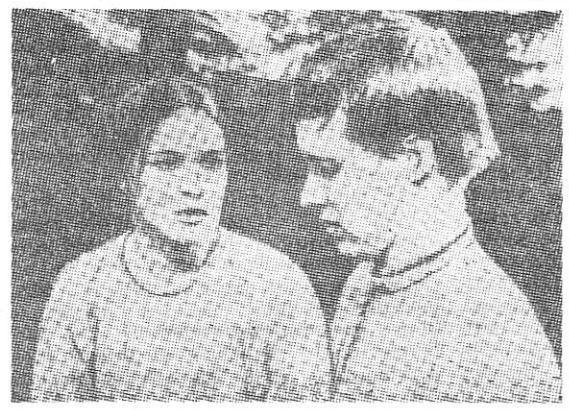

* Möödunud laupäeval etendus Soome televisioonis A. Kitzbergi «Libahunt» E. Niinivaara tõlkes. Draama lavastas Kaarlo Hiltunen, peaosades esinesid A. Pessa (Tiina), E. Karen (Mari), A. Aitto (vanaema), S. Rossi (Tammaru perenaine), V. Honkanen (Margus) jt. See on juba teine eesti näidend sel aastal Soome televisioonis: 8. ja 15. jaanuaril mängiti B. Kaburi «Ropsi» E. Hyvärise ja L. Nivanka tõlkes. «Ropsi» lavastas Mikko Majanlahti. Pildil: Tiina (A. Pessa) ja Margus (V. Honkanen).

(Ajalehest «Kansan Uutiset»)

● Jaroslavli kohalik ajaleht «Severnõi Rabotši» avaldas oma 9. aprilli numbris lühiinterviiu Gustav Ernesaksaga Riikliku Akadeemilise Meeskoori kontsertide puhul Jaroslavlis. Samas tuuakse lühendatult Juri Šumakovi mälestusi sõjapäevade Jaroslavlist eestikeelsest kogumikust «Võitlevas tagalas». J. Šumakov esines ka kohalikus ringhäälingus, kus ta andis ülevaate kunstnik E. Einmanni mälestustest, mis samuti on ilmunud kogumikus «Võitlevas tagalas».

Juttu «Eesti Raamatu» ja «Valguse» temaatiliste plaanide ümber

Absoluutne enamik raamatukaubanduse ja -kogunduse alal töötajaid ning ka väga paljud kirjandussõbrad on põhjalikult läbi uurinud kirjastuste «Eesti Raamat» ja «Valgus» viimastel aastatel ilmunud temaatilised plaanid. Need on hästi koostatud, tore teatmematerjal, mille kohta halba sõna öelda pole põhjust. Plaanid on välja antud maitseka kujundusega, heal paberil, ilmekalt illustreeritud, raamatute ja brošüüride sisuseletused on koostatud lühidalt ja selgelt. Igal raamatusõbral on hea meel sellist plaani käes hoida ja näha vaimusilmas juba uusi ilusaid teoseid oma raamaturiiulil, seda enam, et ka raamatute temaatiline valik on küllalt lai. Plaanides on esitatud nimetusi väga paljudest kirjandusliikidest ja haaratud kõik tähtsamad elualad. Kuna temaatiliste plaanide juurde on lisatud ka vastavad tellimisvormid, siis on arusaadav, et kohusetundlikumad raamatukaubanduse ja raamatukogude töötajad teevad otse teaduslikku tööd selleks, et õigesti välja selgitada iga üksiku väljaande võimalikult reaalne vajadus ja anda vastavalt sellele ka tellimus. Selleks vesteldakse ostjate ja lugejatega ning tutvustatakse neid temaatiliste plaanidega. Kui tellimus on ära saadetud, hakatakse ootama uusi raamatuid...

Siis aga häda algabki! Temaatilises plaanis näidatud raamatud ei näe suures osas päevavalgust, vaid nende asemel hakkavad tulema tihti hoopis teised nimetused, mis plaanis üldse ei esinenud, ja nüüd juba ei oska ei raamatumüüja ega ostja, ei laenutaja ega lugeja enam seisukohta võtta. Ei teata ju, kas plaanis mittemärgitud teosed midagi plaanis olnust asendavad või antakse need välja üle plaani. Ostjat paneb see olukord igatahes tõsiselt mõtlema, sest raamatute ostmiseks ettenähtud eelarve võib mõnel juhul olla päris kindel suurus ja nüüd ei tea, kas jääda ootama seda raamatut, mille nimi sai temaatilisest plaanist välja kirjutatud või osta nii-öelda juhuslikult ilmunud raamat? Ka müüja ei oska siin vastust anda, sest kes teab, mis need kirjastuste mehed mõtlevad.

Et asi selles osas tõesti nii on, kinnitavad faktid. Näiteks oli kirjastuse «Eesti Raamat» 1967. aasta temaatilises plaanis 365 mitmesugust raamatut ja brošüüri. Aasta jooksul jõudis neist aga lugejateni ainult 156 ehk 43% ja ka nende juures ei peetud enamikul juhtudel kinni plaanis näidatud kvartalijaotusest. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei kohta planeeritud 28 nimetusest ilmus ainult 10, Üleliidulise Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu kohta ei ilmunud ühtegi raamatut. Sarjast «Sotsialistliku majandamise kool» anti suure hilinemisega välja ainult V. Herne brošüür «Sisetranspordi ökonoomilisi probleeme tööstusettevõtetes». Kultuurihariduslikku töö ning kehakultuuri ja spordi alalt oli ette nähtud välja anda 14 mitmesugust nimetust — neist ei ilmunud mitte ühtegi. Laste- ja noorsookirjanduse osas jõudis nooremale koolieale määratud 14 raamatust lugejateni ainult 3 ja neistki kaks alles IV kvartalis plaanikohase I kvartali asemel. Samal ajal ilmus aga «Eesti Raamatu» toimetamisel tervelt 225 nimetust, millest temaatilises plaanis polnud jälgegi.

Veidi parem, kuid kaugeltki mitte kiiduväärne, on lugu temaatiliste plaanide täitmisega ka kirjastuses «Valgus». Siin oli 1967. aastal ette nähtud välja anda 213 nimetust, anti aga 145 ehk 68%. Eriti halb on olukord jällegi üksikute kirjandusliikide osas. Nii ei ilmunud plaanis märgitud nimetustest ühtegi tööd filosoofia, ajaloo, geograafia ja bioloogia valdkonnast, ilmumata jäid mitmed vajalikud sõnaraamatud. Põllumajanduslikku kirjandust ilmus planeeritud 24 nimetusest ainult 8 jne. Eraldi on kirjastuse «Valgus» temaatilistes plaanides lugejate tähelepanu juhitud populaarteaduslikele raamatutele. Ära on toodud seitsme teose nimetused ja sisuseletused. 1967. aastal ei ilmunud neist aga ühtegi. Rea teoste nimetusi kantakse aastate vältel ühest temaatilisest plaanist teise. Näiteks ootavad lugejad, eriti noored, juba ammu selliste raamatute, nagu V. Keleri «Homo sapiens — mõistusega inimene», A. Pärlisti «Maa visiitkaart» jt. müügile jõudmist. Märgitud teosed olid «Valguse» temaatilistes plaanides nii 1966. a. kui ka 1967. aastal, kuid on siiani ikka veel ilmumata. G. Jelizavetini raamat «Raha» figureerib temaatilises plaanis juba kolmandat aastat jne. Väljaspool temaatilist plaani ilmus «Valguse» väljaandel 1967. aastal aga 138 raamatut.

Sellise olukorra juures tekib loomulikult ja paratamatult küsimus: milleks ja kelle jaoks siis sellised ilusad brošüürid — temaatilised plaanid — üldse välja antakse? Informatsiooni, milles keskeltläbi pool ei vasta tegelikkusele, ei saa ju keegi õigeks informatsiooniks pidada!

Olen kuulnud, et meie kirjastuste temaatilisi plaane on tutvustatud ka üleliidulisel areenil ja need on saanud seal samuti kiitva hinnangu. Ja näe, poebki südamesse kuri kahtlus, et kas pole siin äkki tegemist puru silma ajamisega — teeme kõigiti kiiduväärt plaani, kus on nimetusi igalt alalt ja kõigile, aga täitmisega olgu kuidas tahes. Vähemalt plaani eest saame ikka kiita! Ei taha siin süüdistada mitte ainult kirjastuste töötajaid, sest ega kaugeltki vaid nendest asi olene, kuid oma osa jääb ikka ka nende hinge peale. Võib ju leida mitmeid põhjusi, et ühtvõi teistpidi küsijale ära seletada, miks pärast temaatiliste plaanide ilmumist ja väljasaatmist koostatud sama aasta ilmumisplaanides on juba 35—40% ulatuses raamatute nimetused muutunud, kuid tuleb ju ikkagi nõustuda, et parasjagu protsente langeb siin kergekäelisuse arvele.

Kirjastuskomitee vastutavad töötajad püüavad asja põhjendada vabariigi polügraafiatööstuse baasi nõrkusega. Tõsi, meie trükibaas ei vasta käesoleval ajal veel vajadustele ja selle lünga kõrvaldamiseks tuleb tõsiselt tööd teha, kuid kas see põhjendus jällegi küllalt kindlalt raamatutoodangu osas paika peab? Kui vaatame veel kord ülalpool toodud arve, siis näeme, et vähemalt nimetuste osas andis «Eesti Raamat» 1967. aastal välja 16 raamatut ja brošüüri rohkem kui temaatilises plaanis oli ette nähtud. Kirjastusel «Valgus» ületas ilmunud nimetuste arv temaatilises plaanis näidatu tervelt 60 võrra!? Võib ju öelda, et seda tehti reservi arvel, või et ilmunud raamatud olid ilmumata jäänutest õhemad ning kergema tekstiga. Võib öelda, et olukord, kus raamatute ja ajakirjade toodangu osatähtsus moodustas 1967. a. trükikodade toodangu üldmahust alla ühe kolmandiku, on tingitud polügraafiatööstuse rahalise plaani täitmise vajadusest — tordikarbi kaasi, vihikute ümbrispabereid jne. on kergem ja tasuvam trükkida kui raamatuid! Kõike võib öelda. Aga lugejal jääb ikkagi õigus nõuda, et see, mis talle temaatilises plaanis konkreetse pealkirja all, konkreetse hinnaga ja konkreetsel aastal, kvartalist rääkimata, on lubatud, ikkagi ka poeletile või raamatukogusse jõuaks.

Muidugi võib jällegi vastu vaielda, et elu ise muudab plaane ja nende konkreetsus võib, raamatu tootmisprotsessi pikkust arvestades, muutuda. Nähtavasti sellise arvestusega ongi kirjastuse «Valgus» temaatiliste plaanide tiitellehele trükitud kaanel oleva «Temaatiline plaan» asemel «Temaatilise plaani projekt». Kui selline muutus leiab aset, ütleme, 5—10% ulatuses plaani mahust, oleks olukord mõistetav. Jutt on aga 32 ja 57 protsendist! Sellest juba töötajad, kes päevast päeva oma plaane täidavad ja ületavad, enam aru ei saa.

Mida siin olukorra parandamiseks konkreetselt ette võtta, teavad kirjastuste töötajad ja polügrafistid muidugi ise kõige paremini, kuid allakirjutanu arvamus on küll selline, et nõue — temaatilised plaanid muutugu desorienteerijatest ikkagi oma eesmärgile vastavaks — on õigustatud. Võib-olla tuleks seda arvestades, et praeguses olukorras, kus eelmisel aastal ilmumata jäänud ja järgmise aasta temaatilisse plaani mitte võetud raamatutest ikkagi osa veel uude aastasse üle tuleb, ühe aasta temaatiline plaan koostada suurema reserviga. See oleks brošüürina küll vähemesinduslik, kuid sisuliselt ikkagi asjakohasem. Võib-olla tuleks rangemalt suhtuda plaani olevate teoste asendamisse teistega. Võib-olla mitte anda väljaspool temaatilist plaani välja neid teoseid, mis ei ole äärmiselt hädavajalikud. Võib-olla tuleks Polügraafiatööstuse Peavalitsusel tõsiselt kaaluda riiklike plaanide mõningat ümberjaotamist üksikute trükikodade vahel ja püüda tõsta raamatutoodangu osatähtsust produktsiooni üldmahus. Arvestada tuleb sedagi, et hiljuti anti ka ametkondlikud trükikojad Kirjastuskomitee kontrolli alla. Võib-olla annab positiivseid tagajärgi lihtsalt mõningate töötajate vastutuse tõstmine. Võimalusi tundub igatahes olevat. Allakirjutanul on teada, et Kirjastuskomitee ja tema süsteemi asutuste töötajad nende küsimuste üle pead murravad. Tahaks loota, et see peamurdmine juba lähemas tulevikus häid tagajärgi annab ja meie kirjastuste temaatilised plaanid muutuvad igati autoriteetseteks dokumentideks.

E. Kesküla,
Eesti NSV Rahvakontrolli Komitee hariduse, teaduse, kõrgemate õppeasutuste, tervishoiu ja sotsiaalkindlustuse osakonna juhataja

TÄHTPÄEVI

Juubelitervitus Vilniusse

Eduardas Astramskas on täpne ja enda vastu väga nõudlik mees.

Aastapäevad tagasi ilmus ta äkki Tallinna. Vilniuse raadios palutud teda esineda — eesti keeles eesti raadiokuulajatele. Ta rääkinud sellest, mida Nõukogude Leedus on tehtud eesti kirjanduse tutvustamisel ja tõlkimisel ning mis siin veel ära teha saaks ja tuleks. Pärast aga hakanud kahtlema, kas tekst ikka sai nii hea kui peaks, ja sõitnud Vilniusest Tallinna. Et rääkida see uuesti ja paremini lindile.

Niisugune mees on Eduardas Astramskas. Kõik, mis ta teeb, peab hästi ja täpselt tehtud olema. Armastab kirjandust ja on samavõrra kiindunud kujutavasse kunsti. Ta kunstialaste väljaannete kogu on suur ja seal on palju väärtuslikku. Mulle on jäänud mulje, et sinna on mahtunud koguni rohkem raamatuid kui ta ilukirjanduse riiulitele. Kirjutab vahetevahel ka ise luuletusi. On huvitatud kõigest, mis on seotud Eestiga ja eesti kultuuriga, leiab, et kõike seda tunda on tema kohus ning on siiani arvamusel, et ta liiga pahasti eesti keelt oskab. Seetõttu tuleb ikka ja jälle, kui vähegi selleks võimalus avaneb, Eestisse käima.

Eduardas Astramskas on eesti kirjanduse vahendamisel leedu lugejatele teinud rohkem kui aegade jooksul keegi on suutnud. Selle kohta üks võrdlus. Enne sõda, kuni 1940. aastani, ilmus Leedus eesti kirjandusest üks tõlkeraamat (A. Gailiti «Toomas Nipernaadi») pluss kümmekond tõiget periioodikas. Eduardas Astramskase leedunduses on aga eri raamatutena ilmunud Fr. R. Kreutzwaldi «Eesti rahva ennemuistsed jutud» (1957), O. Lutsu «Suvi» I ja II (1958), Fr. Tuglase «Väike Illimar» (1959) ja «Viikingite veri» (1960), A. H. Tammsaare «Kõrboja peremees» (1960), V. Grossi «Tiivasiirutus» (1961), L. Metsari «Unistused ei sure» (1962), J. Smuuli «Meremees Murka» (1963), A. Saare «Inimene otsis õnne» (1963), L. Prometi «Meesteta küla» (1964), E. Vilde «Mäeküla piimamees» (1965), T. Kalda «Nii palju päikest» (1966) ja eesti muinasjuttude kogu «Ilus minia» (1967). Kui liita ühte nende tiraažid, siis teeb see kokku 162 tuhat raamatut. Aga ärgem unustagem ka näidendite tõlkeid, kuigi need enamikus pole trükis ilmunud, on nad sellest hoolimata küllap veelgi rohkemate tuhandete inimeste juurde jõudnud. B. Kaburi «Rops» ja «Rops aitab kõiki», A. Liivese «Viini postmark», E. Ranneti «Salakütid», J. Smuuli «Lea» ja «Polkovniku lesk», E. Vaiguri «Murulaukude must päev». Suur hulk luule- ja proosatõlkeid valimikes ja perioodikas. Mitmete teiste tõlkijate eesti kirjanduse leedunduste toimetamine. Ja kõik üksnes kümne aasta jooksul. See lubab teda nimetada mitte ainult täpseks ja enese vastu nõudlikuks, vaid ka väga töökaks meheks. Eriti kui siia juurde lisada, et ta on leedundanud ka saksa ja soome kirjandust: hiljaaegu tõlkis ta koos dr. Hermann Buddensiegiga Heidelbergist saksa keelde K. Donelaitise «Aastaajad» ja A. Baranauskase poeemi «Anykščiai laas». Eesti kirjandusest seisab järgmisena plaanis Arvo Valton.

Küsite talt, kelle tõlkimine eesti keelest oli kõige huvitavam, vastab: Friedebert Tuglas. Ja põhiendab: sest teda oli kõige raskem tõlkida.

Jääb veel lisada, et 25. aprillil saab see suur töömees ja meie sõber viiekümneaastaseks. Ja soovida, et ta sama Eduardas Astramskasena ka järgmistel kümnetel jätkaks.

Endel Mallene

Eduardas Astramskas

Suvevihm

Hall pilvemäestik vihma alla pillab;
maa vastu võtab hõbehelindeid
kui klaver, mille klahvistikul trillab
üks terve sõjavägi kääbuseid.

Oh kõlavallatust ja värvikõra!
Oh jõudu, hõiskamist ja valgust täis!
Seesama piisklemise lustlik sära
saab kullaks tulevastes rukkipäis.

On äkki välgumadude suur kiha
ja võppub sinihele taevavõlv, —
jah, on see tormgi nagu ainus iha,
et terves ilmas oleks rahupõlv.

Tõlkinud Ain Kaalep

ENN VOLMERE 60-aastane

Et õpetatud põllumehest saab kunstipõllu kündja, ei ole igapäevane nähtus. Pilkuse põllud, pigem küll kogu avar loodus oma mägede ja orgude, metsade ja järvedega on Otepää ja Pühajärve kandis sellise mõjuvõimuga, et kutsub end vaatlema ja maalima mitte ainult õppinud kunstnikke kogu Eestist, vaid paneb pintslit liigutama ka täiesti praktilise ala inimese. Otepää mees Enn Volmere on elav näide looduse rüpes kasvanud agronoomist ja aednikust, kes oma ande ja kutsumuse sunnil on pikaajalise pideva tööga tõusnud silmapaistvaks maalikunstnikuks.

Enn Volmerel on tänavu kahekordne juubel: 12. aprillil jõudis ta oma elu 60. verstapostini, ühtlasi möödub 25 aastat tema esmakordsest esinemisest Tartu kunstinäitusel. Viimane veerandsajand on Volmerelt nõudnud täit pingutust kahel rindel — esiteks igapäevast tööd agronoomina Otepää piirkonna majandeis ja asutustes, millega ta on võitnud suure lugupidamise, teiseks vähestel jõudetundidel ja -päevadel kunstimuusa teenimist, milleta elu siiski ei tundunud õige eluna.

Maalikunst nõudis kõigepealt õppimist paljudelt kolleegidelt, kellega juhus oli koos maaastikku maalima minna. Teiseks nõudis see nähtu ja õpitu läbiseedimist ning iseseisvat juurdlemist maailmaprobleemide üle, et jõuda looduse individuaalse tunnetamiseni ning maastiku kujutamiseni võimalikult isikupärase maalilise väljendusviisi abil. Sellega on Volmere ajapikku hästi toime tulnud ning tänapäeval äratab ta näitustel tähelepanu oma maastike ja natüürmortide täiesti omapärase seesmiselt läbituntud, ekspressiivse käsitluslaadiga. Ta lisab Otepää ja Lõuna-Eesti palju viljeldud maastikumaalile oma kordumatu joone ja kunstilise kvaliteedi. Tema loomingut kannab selgepiiriline kunstnikuisiksus, mis teda eraldab kõigist teistest maalijatest.

Volmere arengukäigust ja senistest saavutustest selgemat ülevaadet anda võimaldab loodetavasti tema personaalnäitus eeloleval sügisel. Selleks jõudu tööle!

Voldemar Erm

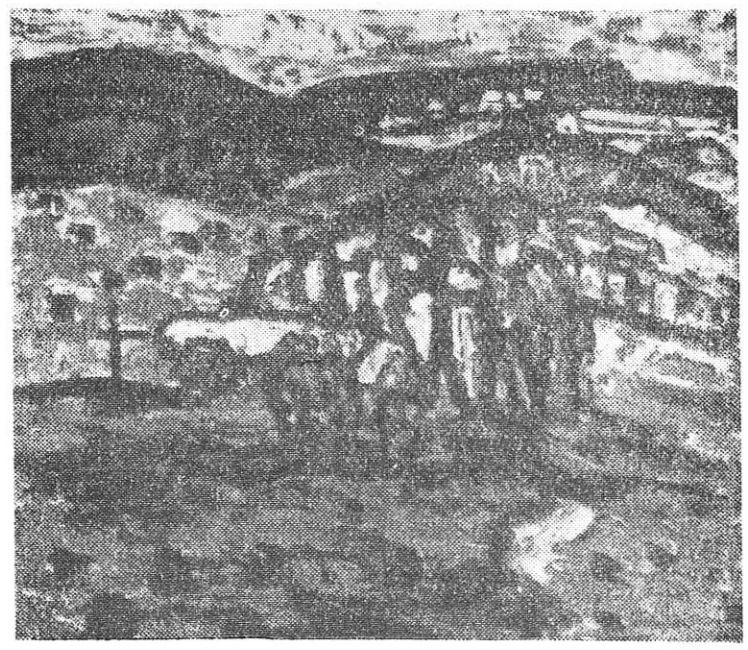

ENN VOLMERE «Sügis» (õli, 1965)

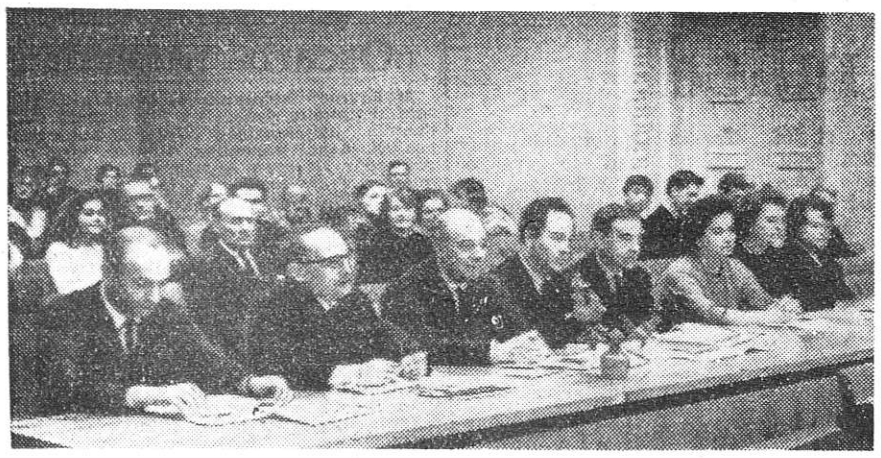

PIANISTIDE VÕISTLUSELT

Vabariikliku pianistide võistluse esimene voor on lõppenud. Vennasvabariikide ja Tallinna muusikutest koosneva žürii ees mängis 21 pianisti, kellest igaüks esitas 40—45-minutilise kava erinevatel aegadel loodud teostest. 8 paremat said õiguse võistelda edasi II voorus (21. aprillil kl. 13 ja 23. aprillil kl. 14). Võistluse pidulik lõpetamine, võitjate autasustamine ning laureaatide kontsert on kolmapäeval, 24. aprillil kl. 19.30 «Estonia» kontserdisaalis.

Pildil: žürii ees esineb võistluse noorim, Tallinna Muusikakooli 7. klassi õpilane Rein Rannap.

AASTAPÄEVAD VÕRUS JA TARTUS

Hiljuti tähistasid ümmargusi tähtpäevi meie kaks tuntud puhkpilliorkestrit — AÜN Tartu Kultuurihoone puhkpilliorkester, kelle asutamisest on möödunud 20 aastat, ning Võru kultuurimaja «Kannel» orkester, kes võib tagasi vaadata 70-a. tegevusele.

Tartlaste kontsert Ando Rennu juhatusel möödus menukalt. Muu kõrval jätsid meeldiva mulje Vello Leetna ksülofonisoolod, eriti seetõttu, et orkester siin saatis solisti hea pianissimoga ja korrektse jälgimisega, mis teiste solistide — M. Kruus metsasarvel ja pikoloflöötide duett A. Kaitsa ja A. Suurväli — puhul igakord ei õnnestunud. Popurriid G. Verdi ooperist «Rigoletto» ja J. Straussi operetist «Nahkhiir» oleksid vajanud veel viimistlemist, kuulda oli ebatäpsusi. Üldiselt tuli orkester aastapäevakontserdiga rahuldavalt toime.

Võru orkestri kontserti juhatasid Samuel Onno ja Helmut Käsper. Võrulaste koosmäng ja palade viimistlus olid märksa paremad Tartu omast («Rigoletto» popurrii hea viimistlus, tenorite ja baritoni ilusa tooniga mängitud soolo). Hästi kanti ette E. Tamme «Eesti rapsoodia», sisemise soojusega juhatas S. Onno «Juta kaebelaulu» E. Aava ooperist «Vikerlased». Kordamisele tuli H. Käsperi (autori juhatusel) «Võru valss», mis nähtavasti võrulaste hulgas on muutunud eriti populaarseks.

Kontserti aitasid mitmekesistada lauljatar Erika Pedraudse ja kultuurimaja naisrahvatantsurühm Eesti NSV teenelise kultuuritegelase Kai Leete juhatusel.

Juubelikontserte võib täie õigusega pidada kordaläinuks. Peaaegu täissaalid Tartus ja Võrus näitavad, et meil on küllaldaselt puhkpillimuusikat armastavat publikut, kui seda muusikat ainult heas esituses pakutakse.

Elmar Peäske

Õppimisvõimalustest vennasvabariikide õppeasutustes

Eesti NSV Kultuuriministeerium teatab, et NSV Liidu Kultuuriministeerium on vabariigile 1968. a. eraldanud võistlusvabad kohad sisseastumiseksamite sooritamiseks järgmistesse vennasvabariikide kõrgematesse õppeasutustesse:

P. I. Tšaikovski nim. Moskva Riiklikku Konservatooriumi 4 kohta (klaver — 1, orkestriinstrumendid — 2, ooperi ja sümfoonia dirigeerimine — 1); N. A. Rimski-Korsakovi nim. Leningradi Riiklikku Konservatooriumi 1 koht (muusikateatri režii); I. E. Repini nim. Maali, Skulptuuri ja Arhitektuuri Instituuti 1 koht ja Leningradi või Moskva Riiklikku Kultuuriinstituuti 1 koht (kultuurharidustöö).

Tallinna kunstnike kevadnäituselt Kunstihoones

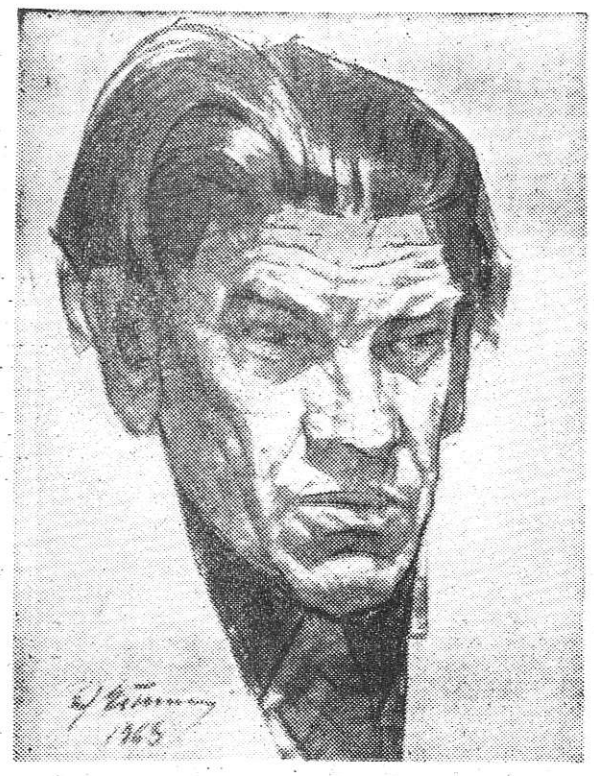

EDUARD EINMANN «Ernst Kirs» (sõsi, 1968)

ILMAR LINNAT «Murdunud mets» (kriit, 1967)

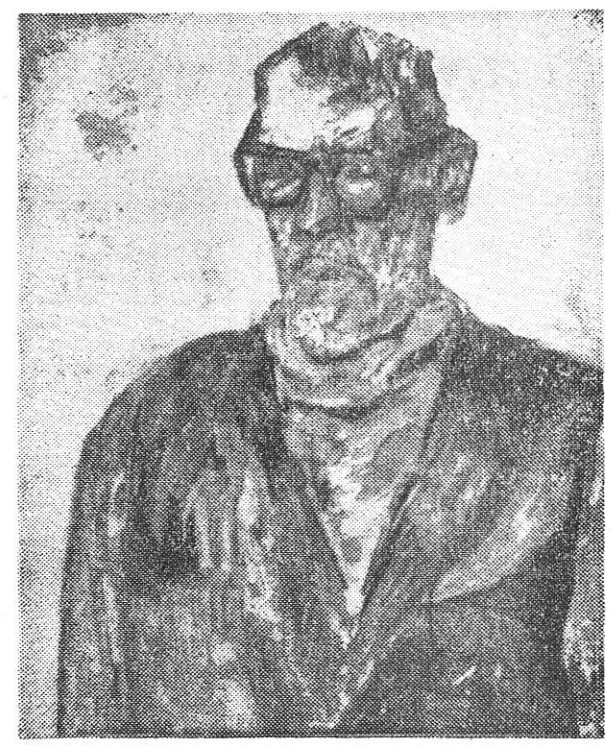

HENN ROODE «Sõbra portree» (õli, 1968)

ÖNNE EELMA «Kool läbi» (litto, 1968)

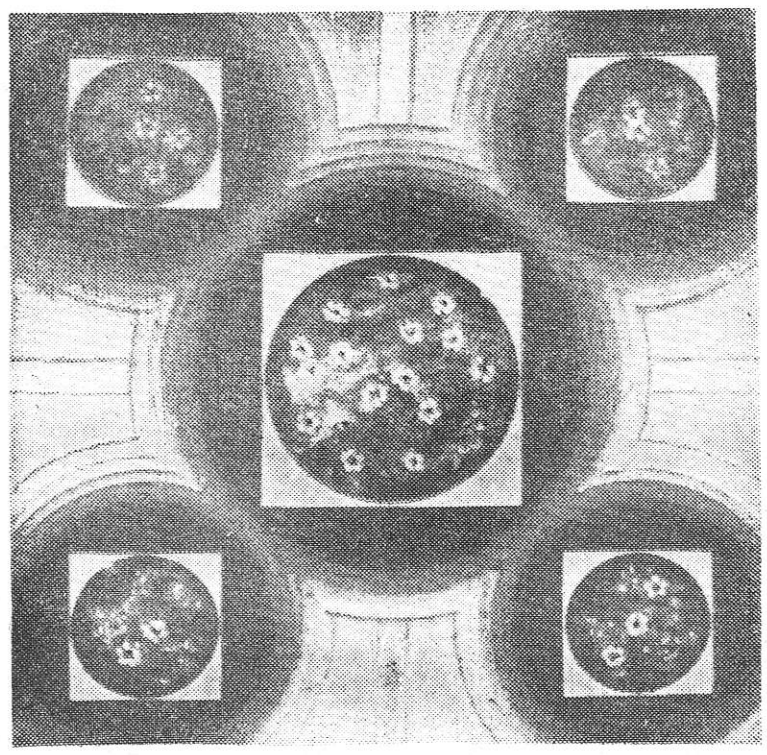

MALLE LEIS «Miraaž» (segatenhika, 1968)

JORI ARRAK «Ovaal» (värviline linoollõige, 1967)

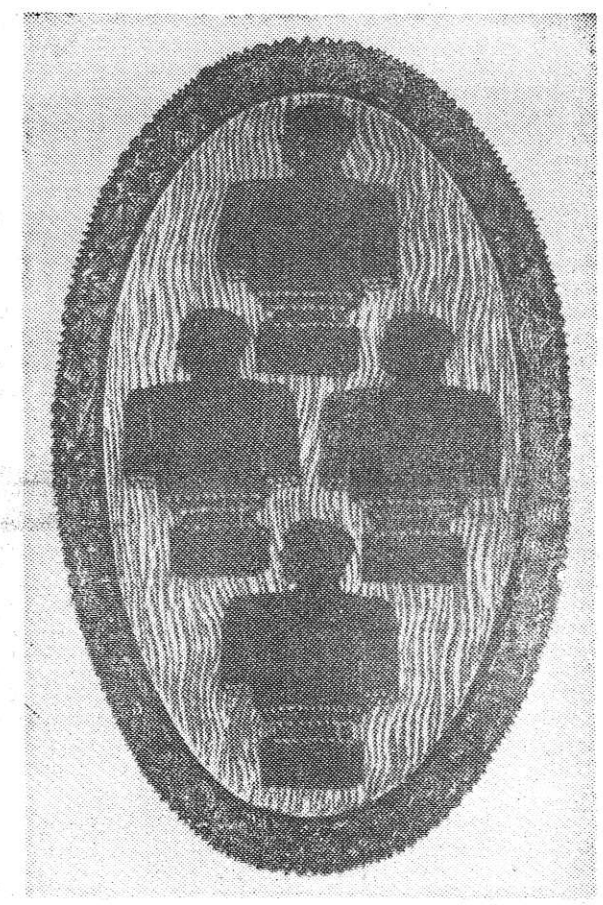

ALLEKS KOTT «Kitarristid» (sõõvitus, 1968)

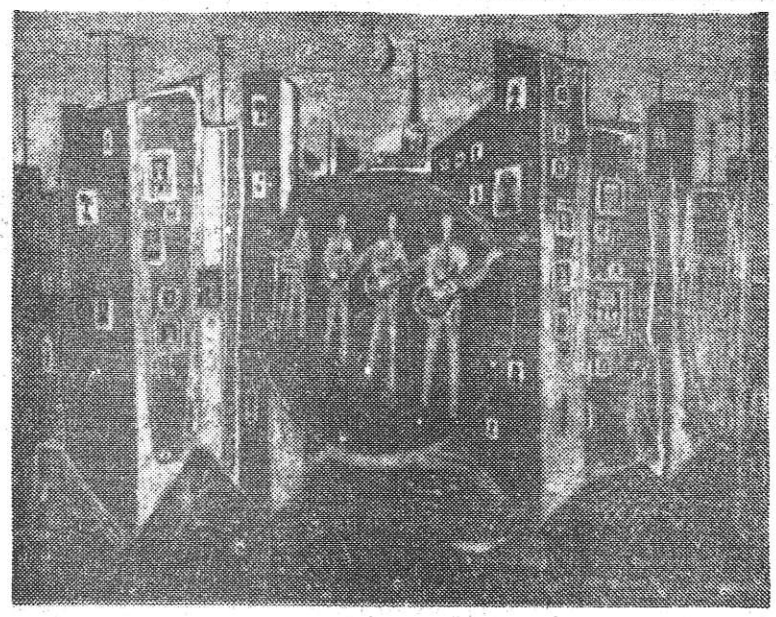

Härjaninad nagu Moldaavia mäed

KUNSTI NÄDAL 1968

Meie kunstipubliku informatsioon ning kujutlused moldaavia kunstist on olnud siiani küllalt piiratud ja on kujunenud peamiselt juhuslikku laadi kontaktide tulemusena. Praegune näitus pakub meeldiva võimaluse oma teadmiste täiendamiseks moldaavia kunstist, mille arengul on ilmselt teatavaid sarnasusjooni Balti vabariikide omaga. See väljendub kaasaegse kunsti vanemate esindajate varasemates loomingulistes suhetes Lääne-Euroopa kunstiga ja hilisemas liitumises nõukogude kunstieluga. Tunnistagem avameelselt, veel mitte väga ammu polnud meie muljed moldaavia kunstist kuigi head. Viimasel ajal on aga olukord selle maa kunstis tunduvalt muutunud. Oktoobri juubelinäituselt Maneežist ulatusid Tallinna kuuldused moldaavia kunsti üllatuslikest edusammudest. Mõned pidasid seda üheks huvitavamaks osakonnaks kogu näitusei ja arvatavasti õigustatult. Teiste moldaavlaste hulgas mainiti ühe silmapaistvama esinejana M. Grekut.

Käesoleva näituse eesmärgiks ei ole süstemaatilise ülevaate andmine kunstniku loomingust. Esitatud on ainult nn. küpse perioodi tööd, mis hõlmavad viimase 4—5 aasta loomingu paremikku. Tundub, et see esitamisprintsiip on antud juhul õigesti valitud. Kunstniku oma sõnade järgi toimus tema loomingus 1950-ndate aastate lõpul otsustav murrang, mis viis teda vabamale, isikupärasemale käsitluslaadile.

Arvuliselt valitsevad näitust maastikud ja natüürmordid. Nende tihedal taustal kerkivad esile üksikud figuraalsed kompositsioonid, mis on suutelised pikemaks ajaks köitma vaataja tähelepanu. Keskseimaks tööks näitusel on suuremõõtmeline kompositsioon «Külalislahkus» (1966—1967). Samasugust tähelepanu äratab arvukate ja süstemaatiliste otsingute tulemusena 1967. a. valminud suurejoonelise triptühhoni «Üks elulugu» I osa variant «Poiss härgadega». Teos tervikuna oli juubelinäitusel Moskvas Moldaavia osakonna üheks «naelaks». Mõlemad mainitud tööd iseloomustavad tabavalt M. Greku kunstilisi püüdlusi ja tema loomingu sisulisi eesmärke. Vaatajat üllatab maali ülesehituse äärmine lihtsus, mis on tavaliselt omane rahvakunstile. Samast rahvakunsti valdkonnast on pärit ka kompositsiooni valitsev naiivne (õigemini naivistlik) rütmiline sümmeetria. Jäävad meelde härjapaar ja nende vahel sinisilmne poiss, härgade ümarad sarvepaarikud ja teineteisest võrdsel kaugusel ning ühel kõrgusel asetsevad silmaröngad, jalad, roosad märjad ninad, küürus seljad — nagu Moldaavia mäed. Näib, et M. Greku suurimaks eesmärgiks on jõuda võimalikult lähedale rahvaloomingu lihtsale, üldinimlikule laadile. Kunstnik ise ütleb: «Kui ma maalisin oma vanaeide ja vanamehe kolmikmaali keskmisele osale, oli mul eeskujuks lihtsus ja kompositsioonilise ülesehituse sirgjoonelisus ning «segiajamine», tänu millele rahvakunsti meistrid saavutavad oma loomingus hämmastavalt liigutava emotsionaalsuse ja hingestatuse.» Seejuures ei jää M. Greku tööd sugugi dekoratiivselt vaibalikuks, ilma suurema sisulise mõtteta. Ta ütleb jällegi ise: «Ei maksa karta jutustust, kuid on tähtis leida vorm sellele jutustusele. Kunstnik erinebki ju teistest inimestest selle poolest, et ta võitleb jutustuse kunstilise vormi pärast.» Huvitav on siinkohal meenutada seda hämmastavat kiindumust, millega M. Greku Tallinna Kunstimuuseumi graafikafondis «avastas» meie Kristjan Raua!

Samast rahvaluule piirimaile ulatuvast tundelisusest ja eluröömust on kantud ka kunstniku arvukad maastikud ja natüürmordid. Paremini kui kuskil mujal väljendub M. Greku lüüriline põhiloomus just maastikes. Need kujutavad sageli kevadet ja on maalitud heledates, piimjalt õitsvates toonides. M. Greku maastikulooming on puhas, poetiseeriv. Teda võiks nimetada poeediks maalikunstis. Näidetena meenutame maastikke «Varane kevad», «Õitsev pirn», «Paabulinnu puu» ja «Valge aed». Ühe iseloomulikuma tööna võiks mainida «Kevadet», kus suur õitsev pirnipuu on tõmmanud endasse isegi sünge krutsifiksi kalmistul. Niisugust optimistlikku ja julget sümboolikat kohtab väga harva.

M. Greku näitus mõjub ühtlasena ning terviklikuna. Meie ees on kunstnik, kes teab, mida ta tahab ja kes teab ka seda, kuidas oma loomingulisi ülesandeid teostada. M. Greku kunst mõjub vabalt, sundimatult ning isikupäraselt. Kuid kõik eespool öeldu ei tähenda, et M. Grekul puuduksid ekspressiivsemad, rahutumad ja «raskema» koloriidiga tööd. Kunstnik oli need kaasa toonud, kuid ruumipuudusel ja näituse terviklikkuse huvides, mis taotles ühe kindla põhitooni esiletoomist, jäid need eksponeerimata. Võib-olla näeme neid töid Tartu Kunstimuuseumis, kuhu näitus maikuus üle viiakse.

Kaia Haamer

M. GREKU «Moldaavia naine» (õli, 1967)

«Oscari» preemiad

Möödunud kolmapäeval tehti avalikkusele teatavaks Ameerika Filmikunsti Akadeemia järjekordsed «Oscari» auhindade saajad. Aasta parimaks filmiks kuulutati režissöör Norman Jewisoni film «Öö kuumuses». Filmi tegevustik toimub ühes USA lõunaosariigis ja selles on peaprobleemiks valgete ja neegrite vahelised suhted. Filmi peategelaste osades esinevad kaks silmapaistvat näitlejat — põhjaosariigist pärit neegrit mängib Sidney Poitier, teda kimbutavat politseiohvitseri Rod Steiger. Film sai «Oscari» ka parima heli, montaaži ja ilmunud raamatu alusel kirjutatud stsenariumi eest.

Parima naisosatäitmise eest sai «Oscari» Katherine Hepburn, kes kehastas neegrinoorukiga abielluva tütre ema filmis «Arvake, kes tuleb lõunale?» Sidney Poitier mängis kaasa ka selles filmis — tütre peigmehena.

Parima meesosatäitmise eest anti «Oscar» Rod Steigerile, kes mängis lõunaosariigi paksu politseiohvitseri filmis «Öö kuumuses».

«Oscar» antakse ka parimate kõrvalosade täitmise eest. Meestest sai selle George Kennedy, kes mängis külmaverelist kurjategijate jõugu liiget filmis «Murdumatu Luke», naistest Estelle Parsons osatäitmise eest filmis «Bonnie ja Clyde». Viimati nimetatud filmis hinnati «Oscariga» ka operaatori tööd. Režissööritöö eest sai «Oscari» filmi «Lõpetaja» lavastaja Mike Nichols ja parima algupärase filmimuusika eest Elmer Bernstein.

Parimaks mitte-ingliskeelseks filmiks tunnistas žürii Tšehhoslovakkia filmi «Rongid range valve all», mille režissöör on Jiri Menzel.

AVALDATUD MATERJALE JÄLGIDES

Viljandi parandab vea

«Sirbis ja Vasaras» nr. 12 ilmus A. Miku kirjutis, milles juhiti tähelepanu valesti dateeritud mälestustahvlile, mis on välja pandud Viljandis maja'e kus aastail 1880—1882 elas C. R. Jakobson ja asus «Sakala» toimetus. Vastuseks teatab Viljandi Rajooni TSN Täitevkomitee kultuuriosakonna juhataja, et kohaliku koduloomuuseumi töötajad tunnistasid kriitika õigeks. Muuseumile on tehtud ülesandeks tellida ja välja panna uued mälestustahvlid endisele Emmerichi majale ja endisele Schmidti majale C. R. Jakobsoni tänavas.

Filmi-uudis

«Pimedad aknad»

«Eesti Telefilm» on kujunemas arvestatavaks võistlejaks oma vanemale veljele «Tallinnfilmile». Omaaegsele «Näitleja Jollerile», mis praegugi veel hästi meeles, on lisandunud «Külmale maale», «Võlg», «Ühe suve akvarellid» ja mitmed dokumentaalfilmid. Hiljuti tuli teleekraanile uus mitmeseerialine telefilm «Pimedad aknad», mis on kahtlemata sündmus eesti filmikunsti konarlikul arenguteel. Näib, et «Eesti Telefilmis» on tegemist võimeka filmiloojate kollektiiviga, kes on juba omandanud professionaalsed kogemused ja suudab lanendada üsnagi nõudlikke ülesandeid. Eks avaldu see selleski, et telefilmi kollektiiv on osanud endale lähendada võimekaid ja «filmilikke» kirjanikke. Pole juhus, et Lilli Prometile oli «Ühe suve akvarellide» järel «Pimedad aknad» juba teine stsenaarium, mis sai filmiks telestuudios. Niisiis leiab kinnitust väide, et tähtsam kui Kinematograafia Instituudi diplom on ikkagi mees ise, on inimesed, kellele filmitegemine pole ainult kätteõpitud kutsetöö, vaid looming selle sõna kõige avaramas ja sügavamas mõttes, s. t. tegevus, mis eeldab annet ja kirge, julget pealehakkamist ja oma taotluste vaimuerksat elluviimist. Ja veel näib, et Eesti Telestuudio juhtkond on osanud, hoolimata paljudest raskustest, luua filmientusiastidele võimalikult soodsad tingimused loominguliseks tööks. See on vaieldamatu teene eesti filmikunsti tuleviku ees.

Uue filmi stsenaariumi kirjutas Lilli Promet kümmekond aastat tagasi. Ja tundub kurioossena, et mõni «Tallinnfilmi» režissöör, kes ootab aastast aastasse stsenaariume nagu vanal ajal meremees tuult, selle vastu tõsisemat huvi ei tundnud. Kuni lõpuks telerežissöör Tõnis Kask võttis kätte ja tegi filmi valmis.

On arusaadav, et stsenaarium kannab paljuski oma aja jälgi. Tänase pilguga vaadates leiame selles kohati välist illustratiivsust, siin-seal nähtud-kuuldud motiive. Nii mõnestki olulisest alateemast on latvapidi üle libisetud. Kuid stsenaariumis on ka aegumatuid väärtusi — mitu elust nähtud ja elavalt kujundatud karakterit, on küllaltki filmipärane intriig, ilmekas dialoog ja kirjanikule isikupärane elunähtuste vaatlemine ja mõtestamine. Küllap see kunsti element stsenaariumis oligi, mis köitis režissöörlavastajat Tõnis Kaske, režissöör Heiki Rootsi, operaator-lavastajat Anton Mutti, kunstnik Silvia Meret ja helilooja Eino Tambergi. Ja küllap oma osa on ka konsultantidel Valdo Pandil ja Ervin Martinsonil. Oma töös lähenesid nad kirjanduslikule algmaterjalile mitte sellelt seisukohalt, et mis siin on puudu jäänud, vaid mis siin on olemas, ja mis sellest teha saab.

Filmitegijad pole endale eesmärgiks seadnud laia panoraami loomist eesti rahva käekäigust ja võitlusest fašistliku okupatsiooni aastail (ja vaevalt olekski niisugune teemakäsitlus telepärane). Nad lähenesid teemale eetilisest ja psühholoogilisest küljest, püüdsid avada ajastu (ja mitte ainult tolle ajastu) keerukat dramatismi eeskätt inimeste sisemaailma keerdkäikude kaudu, hoolega vältida õõnsat pateetikat ja deklaratiivsust. Niisugusest ainekäsitlusest kasvabki välja filmi eetiline ja sotsiaalne peateema — inimese vastutus iseenda ja oma rahva ees, mis saab erilise tähenduse just ajaloo dramaatiliste murrangute päevil. Selles, et Leeda ei suutnud jääda raskel ajal iseendaks, vaid liugles sündmustes pärivoolu, salgas maha südametunnistuse ja naiseliku ning rahvusliku uhkuse, seisnebki tema tragöödia. Ja selle tragöödia mängis Ada Lundver küllaltki veenvalt välja, kusjuures vaatajale ei jäänud märkamatuks ka temas peitunud positiivsed algmed, mille hülgamine teebki selle kuju traagiliseks, Leeda-Lundveri kujule kontrasteerub Maarja (Marianne Leover) inimlik ausus ja tõetunnetus, ustavaks jäämine iseendale ja oma rahvale. Tõsi küll, Marianne Leoveri osakäitluses jäi nii mõneski osas puudu karakteri sügavuti avamisest, iseäranis dramaatilistes kulminatsioonistseenides. Kuid ei saa märkimata jätta seda sundimatust ja tõetruudust, millega esmakordselt filmis esinenud A. Leover oma keeruka ülesande lahendas. Mõneti tagashoidlikumaks jäid Ao Peebu (Mati) ja Jaak Tamlehe (Gert) osatäitmised. Kahtlemata on režissöör õigesti teinud, et fašistlikust surmalaagrist põgenenud «surnud mehes» välditi välist heroilisust ja pateetikat. Ja kuigi pole ka erilist põhjust noorele näitlejale etteheidete tegemiseks — tema Mati napisõnalisuse ja sagedase vaikimise taga oli tunda seesmist mehisust ja kompromissitust — täitis ta valdavas osas ometi ainult süžeelist funktsiooni. Analoogilisi mõtteid tekkis ka Gerti kuju puhul. On hea, et siin välditi trafaretiks kujunenud rafineeritud sadisti kujutamist, nagu me oleme näinud fašistlikke ohvitsere paljudes filmides, ja püüti kuju avada inimlikust-eetilisest küljest. Ja ometi jäi Gert ainult tõepäraseks ning loomulikuks, temas polnud küllaldast karakteri teravust, ei saanud kuigivõrd aimu karakteri tagamaast, mis oleks aidanud ka sügavamalt ja jõulisemalt avada kogu filmi dramaatilist konflikti.

Peategelaste kõrval jäid meelde mitmed isikupäraselt antud kõrvaltegelased nagu Vanaema (Katrin Välbe), teatavat sümboolikat (kuigi vaieldavat) kandev Leeda ema (Lisl Lindau), pime nuhk (Ants Lauter), hitlerlaste ohvitser (Endel Pärn) jt.

Kuigi, nagu öeldud, on olustikul selles filmis üsna teisejärguline osa, on siingi tabatud rohkesti iseloomulikku ja kesksele tegevusele kaasamängivat. Rusutuse ja alandatuse õhkkonda juhatavad sisse juba esimesed kaadrid — inimesi täis kaubavagunid, vajadus riskeerida ja kavaldada, et hinge sees hoida (episoodiline pärjaga mees Lembo Mäe kehastuses!). Originaalsete dokumentaalkaadrite orgaaniline sissepõimimine mängufilmi koesse aitas avardada ajastu fooni ja rahva kannatusi (väljendusrikas sümboolika verisulis eesti noorukite värbamise ja lammaste ajamise vahel). Kuid mõneti andis tunda olustiku ja aja tunnetamine mitteküllaldase konkreetsusega juba üsna filmi algul saame teada, et fašistide võim elab Eestimaal oma viimaseid päevi, et Nõukogude armee on juba kusagil üsna lähedal, kuid seda hitlerlaste lõpliku katastroofi eeltunnetust ja nõukogude rahva võidu lähedust polnud küllaldaselt tunda kogu tegevuse seesmises rütmis. Filmi lõpukaadrid — Klooga surmalaagri likvideerimine — jäid valdavas osas välise illustratiivsuse pinnale.

Ühekordse vaatamise põhjal, kus peatähelepanu hõivavad paratamatult süžee ja näitlejad, on raske kõnelda operaatoritööst. Kuid siiski võib ütelda, et Anton Muti kaamera andis tegevust edasi küllaltki sisutihedalt, selles oli vajalikku meeleolu ja huvitavaid rakursse. Eino Tambergi muusika ei jäänud ainult fooniks, vaid sulas orgaaniliselt ühte olustiku ja tegevusega ja oli üheks sillaks meie kaasaega.

Tervikuna on uus kolmeseerialine telefilm huvitav, ta ei jää kaugeltki nüüd juba minevikku kuuluva ajastu järjekordseks meenutuseks, vaid sisaldab mitmeidki ka meie kaasajale lähedasi mõtteid ja tundeid. Ja kui eespool oli juttu nii mõnestki puudujäägist, siis olgu see tunnistuseks, et «Eesti Telefilmi» töödele võib läheneda juba täie nõudlikkusega..

Kalju Uibo

Maarja (Marianne Leover) ja Gert (Jaak Tamleht)

Festivalikommentaar

1959 aastast alates on eesti, läti, leedu, valgevene ja moldaavia kinematografistid «Suure merevaigu» pärast võistelnud 8 korral. Neli korda on see regionaalse filmifestivali tähtsaim auhind kroonninud leedu filmikunstnike töid, kaks korda on «Suure merevaigu» koju toonud stuudio «Tallinnfilm». Ülejäänud kahel korral on suur auhind jäänud välja andmata — 1964. aastal Minskis ja tänavu Riias.

Fakt, et festivali peamine auhind jäi välja andmata, on juba iseenesest piisav iseloomustus äsja lõppenud filmifoorumile. Siia võib lisada ainult niipalju, et kuigi ka dokumentaal- ja populaarteaduslike filmide ning ringvaadete žanris oli üldpilt võrdlemisi keskpärane, leidus nende hulgas siiski ühteist rõõmustavat. Nii näiteks oli heameel täheldada moldaavia noorte dokumentalistide jätkuvat edu, mida märgiti parima lühimetraažilise dokumentaalfilmi auhinnaga moldaavia filmile «Mina ja kõik ülejäänud». Oli mõningaid meeldivaid tutvumisi ka mängufilmide noorte autoritega kes annavad tulevikulootusi. Oli meisterlikke osatäitmisi. Kuid kahjuks ei suutnud see kõik korvata puudujääke peamises.

Muidugi, üks võimalikke põhjusi seisnes ka selles, et Riia filmifoorumist ei võtnud mitmesuguste asjaolude tõttu osa niisugused üleliidulise tunnustuse võitnud režissöörid nagu V. Žalakevičius, M. Kalik, R. Vabalas, V. Derbenjov. Ent küllap on tegelikud põhjused hoopis sügavamate juurtega. Ja kui me ei lase end eksitada nendest suhteliselt ebaolulistest erinevustest, mis lahutavad näiteks eesti ja läti, leedu ja moldaavia filmikunsti arengut ning tänast olukorda, siis näeme, et peamine põhjus koosneb nendestsamadest kinematograafia edenemist takistavatest asjaoludest, millest oli võrdlemisi põhjalikult juttu meie kinematografistide liidu II kongressil ja sellele eelnenud diskussioonis. Regionaalsest filmifestivalist osavõtvate liiduvabariikide kinematograafia arenguteedes on palju analoogiat ja väga palju analoogiat leidub ka praeguses seisundis. Kuna need põhjused said kongressi-eelses mõttevahetuses piisavalt selgeks räägitud, pole mõtet neid siinkohal enam korrata. Tahaksin ainult festivalil nähtu põhjal veel kord konstateerida fakti, et kriitiline suhtumine meie filmikunsti tasemesse on täiesti õigustatud ja igasugused enesevabandamise katsed oleksid kohatud.

Festival oleks pidanud esile kutsuma terava vajaduse printsipiaalse kriitika, arutelu ja üldistuste järele. Kahjuks jäi seal väljakuulutatud diskussioon ära. Sellepärast võtaksin endale õiguse öelda paar sõna probleemist, millest meil on kummaliselt vähe juttu tehtud. Oleme küllaltki asjalikult arutanud filmiloomingu mitmesuguseid aspekte, peamiselt organisatsioonilisi, sest need on käesoleval hetkel tõesti ülitähtsad, kuid selle kõrval oleme liiga vähe puudutanud filmi kui kunstiteose loomise põhieeldust, põhiprobleemi — nimelt andekuse probleemi. Jääb mulje, et filmikunsti puhul ei peeta talendist rääkimist heaks tooniks. Olgu kuidas on, kuid talendita ei sünni siiski ühtki kunstiteost. Filmikunstis on kõik õpitav, aga ainult kogemused, omandatud vilumus ja oskused ei vii kaugele. Ande piiratus on üks põhilisi tegureid, mis toob filmi stambid ja eklektika. Ja kui efektsete võtetega neid ka püütakse varjata, nad riivavad siiski silma. Seda teesi iseloomustasid festivalil valgevene filmid «Anjuta tee», moldaavia «Sergei Lazo», meie «Viini postmark». Võib kõhklemata öelda, et neis olid olemas kõik kunsti sünniks vajalikud komponendid — huvitav materjal ja kunstiline kavatsus, õnnestunud osatäitmisi, köitvaid detaile, kuid režissöörikontseptsiooni realiseerimises ilmnenud stambid ei lasknud filmidel vajalikult mõjule pääseda. Ja sellest on sügavalt kahju.

Mulle tundub, et talendi üks olulisemaid ilminguid kaasaegses filmikunstis on kunstniku võime luua oma, ainuisikuline kontseptsioon ja järgida seda nii suures kui ka väikeses. Kui kunstnik suudab luua oma kontseptsiooni nii, et ta hetkekski ei hakka kartma selle jäiku piire, kui ta suudab järgida oma kontseptsiooni nii täpselt, et ta hetkekski ei kaota selle üle kontrolli, on alati tulemuseks silmapaistev film. Kuid oma idee kõrvalekaldumatu silmaspidamine on filmikunstis kõige raskem. Sel teel on ohtralt ahvatlusi, karisid ja kompromissivõimalusi. Paraku ei ole suutnud neid vältida väga huvitavalt alanud leedu filmi «Pääre» autorid, kes juba filmi teises kolmandikus langesid eklektikasse. Eklektika kahjustas ka muidu sümpaatseid komöödiaid «Täiskasvanud laste mängud» (Leedu) ja «Vajatakse valvurit» (Moldaavia). Ebajärjekindlus kunstilise kavatsuse elluviimises röövis loorberid meie «Keskpäevaselt praamilt» ja läti filmilt «Kui vihmad ja tuuled aknale koputavad». See on ohtlik sümptoom, millest meil tuleks teha järeldused.

Probleemi lahendamisele võiks palju kaasa aidata terve loominguline võistlus, mis väikeste liiduvabariikide stuudiotes seni praktiliselt puudus. Nüüd paistab, et selline konkurentsivõimalus on siiski tekkimas. Pean silmas televisioonistuudiote jõudsalt kasvavat filmiloomingut, mis võib peagi hakata ohustama filmistuudiote positsioone. Telekinematograafia tundub olevat mobiilsem, oma võimalustes paindlikum ja vaieldamatult operatiivsem. Kogu küsimus seisneb nüüd selles, kas telefilmistuudiod oskavad oma eeliseid täiel määral ära kasutada. Riia festivalil nähtu põhjal võib loota, et see nii sünnib ja avaldab oma positiivset mõju ka filmistuudiotes valitsevale olukorrale. Ja mis siin pattu salata — muidugi oli meeldiv nentida «Eesti Telefilmi» suurt edu...

Riia regionaalne filmifestival viis mõttele, et niisuguste ürituste korraldamine iga aasta ei ole mõttekas. Tegemist on ikkagi pisistuudiotega, kus valmib 2—3 kunstilist filmi aastas. See välistab valikuvõimaluse, iga stuudio lülitub festivalikonkurentsi nende filmidega, mis parasjagu valmisid. Ilmselt võistluslikum (ja seda igas mõttes) oleks regionaalse festivali korraldamine iga kahe aasta tagant.

Valdeko Tobro

KEELEVEERUD

Käesolevas artiklis püütakse analüüsida süstemaatilise observatsiooni baasil keelepraktika üht markantsemat aspekti ..

Niimoodi vahel võibki, kuid niimoodi siiski ei tarvitse rääkida ja kirjutada. Märksa loomulikum on ikkagi järgmine sõnastus: käesolevas kirjutises püütakse eritleda pideva vaatluse alusel keeletarvituse üht silmatorkavamat külge.

Jutt on võõrsõnadest, nimelt nende liig- ja väärtarvitamisest. Et kõik oleks algusest peale selge ja omal kohal, olgu rõhutatud: võõrsõna iseendast pole mingi pahe, küll aga selle ülemäärane või oskamatu pruukimine.

Eks kuule me ju iga päev räägitavat *transpordist* liikluse ja isegi liiklusvahendi tähenduses: ärge mööduge seisva transpordi eest! Ometi on transport rahvamajandusharu, kaupade kättetoimetamine, veomajandus, millest saab mõõduda ainult halva keeletundmise korral. Ja see äravaevatud *tehnika*, mis pannakse kõige muu kõrval tööriistadegi tähendust kandma! Või *organiseerimine* korraldamise asemel, *initsiatiiv* algatuse mõttes, *informatsioon* teate tähenduses.

Sageli teeb võõrsõna meie keele vaesemaks ja soodustab mõttelaiskustki oma mitmetähenduslikkusega. Sest milleks öelda: *kaotagem* praak, *lõpetagem* tüli, *hävitagem* umbrohi, *kõrvaldagem* puudused, kui kõiki neid — praaki tüli, umbrohtu, puudusi — on võimalik ühtviisi mõnusalt *likvideerida*, vähemalt katsuda seda teha.

Mõned võõrsõnad on alatihti ülearused, näiteks nimisõna *protsess* või omadussõna *konkreetne*. Nii pole *õppimise protsess* mitte midagi muud kui *õppimine*, *konkreetne teadus* on lihtsalt *teadus* või siis kindel teadusharu. Räägitakse koguni käimise, töötamise, magamise ja ükskõik missuguse muu tegevuse *faktist*, mis on sel puhul juba täielik nugisõna. («Konkreetne» näide ühest brošüürist: *Polnud enam midagi parata, sest lobisemise fakt oli juba aset leidnud.)*

Või siis see moesõna *traditsioon*. Me kipume nüüd traditsiooniks väitma või kuulutama sedagi, mis sünnib alles teist-kolmandat korda, vahel aga seda, mida alles kavatseme!

Kõik, mis vanasti pidi olema lihtsalt hea, kuulutatakse nüüd *kvaliteetseks*. Isegi nii igipõlise ja maalähedase töö puhul nagu külv või künd tavatsetakse nüüd peenutsevalt kõnelda aina kvaliteedist: künni kõrge kvaliteet, kvaliteetselt läbiviidud külv. Kas me tõesti juba häbeneme rääkimast *heast* või *väga heast* künnist?

Täiesti ootamatu oli teadaanne ajakirjanduses möödunud aasta algul, et Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum kuulutab välja rahvaluule kogumise *konkursi*. Rahvaluule ja konkurss! Lausa ime, et novelli*võistlus* ja romaani*võistlus* veel vastu peavad.

Üldse peavad mõned inimesed võõrsõnu ajakohasemaks ja teaduslikumaks: mitte *edu*, vaid *progress*, mitte *ajakirjandus*, vaid *press*. Siis võiks soovitada *lennuki* asemele *aeroplaani* ja *ajaloo* asemele *histooriat*. (Siit peaks nähtuma, et võõrsõna pole alati isegi mitte moodsam vastavast eestiomasest keelendist.)

Ja veel üks tuntud tõsiasi. Vene keel tarvitab üldiselt võõrsõnu rohkem kui eesti keel. Seetõttu ei pruugi tõlkimisel iga võõrkeelendit vene keelest meie keelde seilisena üle kanda, sest niikuinii peame üsnagi palju puhtvenekeelseid väljendeid eesti keeles võõrsõnadeks muutma (näit. *kongress* , *desarmeerimine*, *kooseksisteerimine*, *intensiivistamine*, *komplitseerimine*, *resoluutselt*, *triumf*, *paradiis* jpt., mis vene keeles esinevad omade keelenditena, meil aga võõrsõnadena).

Huvitav seik on see, et mõningaid vene keele sõnu peetakse meil rahvusvahelisteks ja võetakse sel ekslikul eeldusel eesti keelde üle toorlaenuna. Omaaegne *kremnium* (vene sõnast кремний, mis tähendab *räni*) on nüüd ehk juba kurioosum, kuid üpris elujõulised on näiteks *prokaat* (kas või liitsõnas *filmiprokaat*, mis peab muidugi olema *filmilaenutus*; siin mängib võib-olla kaasa tõeliselt rahvusvaheline sõna *brokaat*) ja eriti kreen (laeva *kalle*), mis on mitmel korral, näiteks Soome laeva «Palva» avarii puhul Eesti vetes, meie ajakirjanduses koguni *greeni* kuju võtnud!

Kurb ja naljakas, kui suurest kiindumusest võõrsõnadesse neid suisa valesti pruugitakse. Nii on ajakirjanduses mainitud Vääna jahimajakest kui *eksootilist* puhkepaika Tallinna läheduses (eksootika: võõrapärasus, lõuna- või idamaisus). Üks väliskommentaator kirjutas *«prestiiži korvamise* katsetest», ehkki mõjukust või lugupeetavust ei saa korvata, s. o. asendada või hüvitada. Ühes raadiosaates oli juttu Kleopatra *välisest efektiivsusest*, s. o. tõhususest. Küllap oli mõeldud *efektsust*, seega silmatorkavust, mõjuvust.

Omaette nähtus on säherdused liitsõnad või sõnaühendid, kus võõrsõna pannakse paari tema täieliku või osalise eestikeelse vastega: *siseinterjöör*, *mälestussuveniir*, *lõppfinaal*, *elukoha aadress*, *informatsiooniline teadaanne*, *üldrahvalik referendum*, *resultatiivne tulemus*. Siinkohal mainiksin veel üht juhtumit mullusest ajakirjandusest, kus oli juttu *kopsu pneumooniast* («kopsu kopsupõletikust»), täpsemalt ühe sissesõitnud noormehe «vasakpoolse kopsu kroonilisest pneumooniast», millest ta Eesti pealinna haiglas terveks raviti.

Võõrsõnade tarvitamisel tuleb siiski mõistlikku teed minna. Nende põlustamine oleks muidugi rumal, kuid vähemalt niisama ekslik on nende kummardamine. Ja kui sisuähmasel või vormivigasel võõrsõnal, näiteks *arst-pediaater*, on omakeelne vaste, mis tema sisugi kenasti ära seletab — antud juhul *lastearst* —, siis tarvitagem ainult seda, sest see on parim lahendus.

Võidakse väita, et võõrsõnad täpsemini rahvusvahelised sõnad, on see aines, mille alusel toimub rahvuste lähenemine. Nii lihtne see asi siiski vist pole. Kui inimkonnal on kunagi tulevikus internatsionaalne kultuur, siis areneb see ikkagi välja rahvuskultuuridest, need aga põhinevad just rahvuskeeltel.

Kui nüüd teha eeltoodust kokkuvõte, siis oleks see järgmine.

Ärgu liialdatagu võõrsõnade tarvitamisega, sest emakeele uhkavast lättest saab ammutada lõpmatult palju.

Henno Meriste

Omad ja võõrad

Põllumaj kand **A. NIINE** puudutab oma kirjas kuuse ingliskeelset nime, mis meil trükitud inglise keele õpikutes ja sõnastikes on ekslikult fir. Kuusk (bot. perek. Picea, s. k. Fichte, v. k ems) on inglise keeles spruce; Eestis looduslikult levinud harilik kuusk (lad. Picea abies (L.) Karst., sün P. excelsea Link) on inglise keeles Norway spruce. Ingliskeelne fir on aga eesti keeles nulg (lad. k. bot. perek. Abies, s. k Tanne, v. k пихта).

Edasi öeldakse kirjas, et koonilise kujuga okaspuud kuusk ja nulg on pealiskaudsel vaatlusel, mõnevõrra sarnased. Kuuskedel on siiski okkad enamikul liikidel neljakandilised, nulgudel aga lamedad. Esimestel kinnituvad nad võrsetel asuvatele padjakestele, teistel otse võrsetele. Kuuse käbid on rippuvad ega pudene. Nulgude käbid on püstjad ja pudenevad seemnete varisemisel. Nulud kasvavad Eestis ainult aedades ja parkides.

Lugeja **VIKTOR NELIK** Haapsalust avaldab toetust Toomas Havi kirjutisele «Miks pikemalt ja tagurpidi?» (ilmus «Sirbis ja Vasaras» 4. aprillil). Ta leiab, et meie vabariigis tuleb tõesti hakata valmistama kirjaümbrikke ilma viitadeta куда ja кому, nii nagu koolidest on kadunud vihikud, mille pealdis andis välja kombinatsiooni «Eesti keele тетрадь».

UNO MERESTE kirjutab oma artiklis «Eelistagem siiski loomulikku iivet»:

««Sirbi ja Vasara» veergudel on viimastel kuudel olnud korduvalt juttu demograafiline statistika terminist iive, mille kohta on avaldatud lahkuminevaid arvamusi. Tuleb nõustuda, et pole alust pidada iivet uueks, veel vähem tundmatuks või ebasoovitatavaks sõnaks. Raskem on otsustada, kas pidada terminina õigemaks loomulikku või looduslikku iivet.

Vaidlusalune iive on osa nn. üldiibest, millesse kuulub ka rahvaarvu muutumine rände ehk migratsiooni, s. o. inimeste sisse- ja väljarändamise tagajärjel. Seda nimetatakse mehaaniliseks iibeks. Kui nüüd looduslikuks iibeks nimetada ainult rahvaarvu muutumist sünni ja surma tagajärjel (естественный прирост), siis kukub niiviisi välja, nagu arvaksime, et looduslik on ainult inimeste sündimine, mitte aga nende ränne. See poleks loogiline. Kui juba nii laiale pinnale asuda, et inimest ja rahvastikku looduslike nähtustena käsitleda, siis tuleb pidada looduslikuks kaende (niisamuti kui ka loomade) migratsiooni. Sel juhul kaob aga võimalus üldiibe kaht alaliiki omavahel eristada, sest looduslikuks peame nimetama siis ka mehaanilise iibe!

Tegelikult on rahvastikuteaduses peetud iibeliikide eristamisel silmas midagi hoopis muud. Territoriaalselt eraldatud rahvaste arvuline kasv on toimunud ikka peaasialikult inimeste sünni ja surma tagajärjel, mida on peetud seetõttu ka rahvaarvu loomulikuks muutumisviisiks (siit siis ka loomulik iive). Mehaaniline iive võib tõusta esiplaanile ainult suhteliselt lühikeseks ajaks. Uute territooriumide asustusloo jälgimisel ilmneb, et kui rahvastik on stabiliseerunud ja olukord normaalseks kujunenud, nihkub valdavalt esikohale jälle loomulik iive. Siit järeldus: ehkki bioloogias kõneleme looduslikust valikust, on demograafias sisult õigem ja tabavam loomulik iive.»

Kumb on õige?

Valga rajoonis on Tsirgulinna asula. «Õigekeelsuse sõnaraamatu» koostajad leidsid aga, et parem on see nimetada Tsirguliina alevikuks. **Sellest hoolimata on nimetatud asula jäänud endiselt Tsirgulinnaks, kus paiknevad Sangaste raudteejaam, Tõlliste küla TSN Täitevkomitee, Tsirgulinna keskkool ning teised asutused**

Vabariiklikes ajalehtedes (eriti «Nõukogude Õpetajas») lähtutakse sõnaraamatus antud Tsirguliinast*. Nii räägitakse näiteks Tsirguliina keskkoolist. Kohalik ajaleht «Kommunist» on aga kindlaks jäänud Tsirgulinnale.

Kumb on siis õige, kas Tsirgulinna või Tsirguliina?

K. Mugu

* Ka ametlikus teatmikus «Eesti NSV territooriumi administratiivne jaotus» figureerib Tsirguliina.

Väiteid ja vastuväiteid

„SUUR MEREVAIK 68"

Filmifestivali peaauhind «Suur merevaik» jäi välja andmata.

Diplomi parima kirjandusliku stsenaariumi eest sai «Keskpäevase praami» autor Juhan Smuul. Diplomi parima komöödiafilmi, huvitavama kunstilis-dekoratiivse lahenduse ning samuti parima debüütfilmi eest said «Moldovafilmi» filmi «Vajatakse valvurit» loojad. Diplomid parimate meesosatäitmiste eest said läti näitleja H. Liepin («Kui vihmad ja tuuled aknale koputavad»), leedu näitleja Regimantas Adomaitis (esinemise eest Vilniuse stuudio filmis «Täiskasvanud laste mängud» ja Kišinjovi stuudio filmis «Sergei Lazo»). Parima naisosatäitmise eest, samuti ka parima režissuuri eest jäid diplomid välja andmata. Operaatoritöö eest filmis «Kui vihmad ja tuuled aknale koputavad» hinnati diplomiga H. Pilipsonsi.

Parima laste ja noorsoofilmi diplomi viis koju Leedu Filmistuudio film «Pööre» ja parima nukufilmi oma jäi Riia stuudio filmile «Tiiger Mäu-Mäu». Žürii eridiplomid said Valgevene filmi «Tuhat akent» režissöör A. Spešnjov ja sama stuudio filmi «Anjuta tee» režissöör L. Goluba.

Auhind ja žürii eridiplom anti filmile «Sergei Lazo» («Moldovafilm»), kui festivali parimale kangelaslik-patriootilisele teosele. Moldaavia Kinematografistide Liidu auhind ja žürii eridiplom kuulus aga «Keskpäevasele praamile» («Tallinnfilm») kaasaja teema huvitava lahenduse eest.

Täismetraažilistest dokumentaalfilmidest tuli esikohale Riia stuudio režissööri Uldis Braunsi film «235 000 000», mis jutustab poeetiliselt kogu meie maa argielust. Nimetatud film võitis rändauhinna ja I järgu diplomi. Sama filmi operaatorite meisterlikkust hinnati diplomitega. Lühifilmide rändauhind läks Kišinjovi stuudio filmile «Mina ja kõik ülejäänud». Audiplom võtete eest Suures Isamaasõjas, mis said aluseks filmile «Kindral Põlismets», määrati Valgevene stuudio operaatoritele. Arvukalt anti diplomeid veel teistele dokumentaalfilmi loojatele. Nende hulgas sai žürii eridiplomi «Tallinnfilmist» «Boriss Vilde» autorid V. Vladimirov, A. Šlepjanov ja S. Školnikov.

Populaarteaduslike filmide rändauhind ja I järgu diplom läks Leedu Filmistuudio filmile «Mõnda informatsioonist». Parima populaarteadusliku filmi stsenaariumi eest («Žanri sünd») anti diplom V. Ruškisele ja E. Tuganovile.

Ringvaadete eest antavat rändauhinda jagasid ja said ka I järgu diplomi Riia ja Vilniuse stuudiod. Diplomi parima ringvaate eest («Nõukogude Eesti» nr. 14) sai «Tallinnfilm», režissöör V. Anderson. Teiste kõrval hinnati diplomitega ka «Tallinnfilmi» operaatori H. Roosipuu kriitilist ringvaatepala «Ladu lume all» ja A. Söödi süžeed «Jalakäijatele».

Võistlus telefilmide osas oli meie vabariigile palju edukam. «Eesti Telefilmi» vastvalminud «Pimedad aknad» tõi ära suure rändauhinna ja I järgu diplomi. A. Lundveri kehastatud Leeda samas filmis tunnistati parimaks naisosatäitmiseks. Tallinna toodi ka auhind parima programmi eest. «Meestele» anti parima reportaažfilmi diplom ja sama filmi loojad V. Koppel ja M. Põldre said diplomid režissuuri eest.

Ansambel «Lietuva» Tallinnas

Kutseliste laulu- ja tantsuansamblite esinemised on rahvakunstisõpradele alati elavat huvi pakkunud, sest peamiselt just selliste ansamblite kaudu oleme saanud teadmisi ühe või teise rahva rahvakunsti kohta.

Balti vabariikidest tegutseb niisugune ansambel praegu ainult Leedus. Läti ansambel «Sakta» likvideeriti mõned aastad tagasi (kuuldavasti organiseeritakse seda praegu uuesti). Eestlaste kutseline tantsuansambel tegutses ainult sõjaajal. Kümmekond aastat tagasi oli kutselise ansambli asutamise mõte uuesti päevakorral, kuid jäi sinnapaika.

Leedu NSV riiklik teeneline lauluja tantsuansambel «Lietuva» loodi 1940. aastal. Pikka aega juhtis ansamblit leedu väljapaistev helilooja, Nõukogude Liidu rahvakunstnik Jonaš Švedas. Praegu on kunstiline juht Leedu NSV teeneline kunstitegelane Vladas Bartusevičius. Tänu niisugustele juhtidele on «Lietuva» arenenud üheks omapalgelisemaks ja kõrge kunstilise tasemega ansambliks kogu Nõukogude Liidus. Korduvalt on käidud esinemas välismaal (Saksa DV, Poola, Rumeenia, Tšehhoslovakkia, Jugoslaavia, Belgia, Soome, Kanada), koguni Ladina-Ameerika maades (Mehhiko, Kuuba, Venetsueela ja Tšiili). Läbisõidetud kilomeetrid moodustavad ümmarguselt 53 ringi ümber meie planeedi.

Ansambli «Lietuva» kavalehe eessõnas on öeldud, et kollektiiv püüab mitte olla n.-ö. rahvuslik muuseum, vaid ansambel, kes kajastab ka tänapäeva Leedu elu. Viimast on märgata niihästi kava teemade valikul, koreograafias kui ka julgelt stiliseeritud rahvariietes.

«Lietuva» omapäraks ja kava väga tugevaks osaks on instrumentaalmuusika. Põhiorkestri koosseisu kuuluvad rahvapillid võluvad intonatsiooni puhtuse, kõlajõu, meisterliku mängutehnika ja algupärase orkestratsiooniga ka kõige nõudlikumaid kuulajaid. Üllatuseks oli kogu ansambli tegelaskonnast koosnev omapärane orkester. Otsingutest ja katsetustest räägib nn. külaorkestri koosseis, kus arhailiste torupilli- ja vilepillide kõrval mängib ka «moodne» akordion.

Ansambli koor on meie arusaamise järgi väikesearvuline (ca 35 lauljat), kuid oma võimetelt mitmekesine ja kõlajõuline. Hea mulje jätsid lauljate rohked kostüümid, need olid kooskõlas vastava ajajärgu lauludega. Koori liikmed pole mitte ainult suurte võimetega lauljad, vaid head tantsijad ja — nagu juba nimetatud — ka orkestrandid.

Tantsurühm paistis silma oma hoogsuse ja kergusega. Kavas olevad tantsud olid enamasti kiiretempolised, 14 tantsust oli tervelt 11 seadnud Leedu NSV rahvakunstnik J. Lingis. See andekas ballettmeister on juba kümmekond aastat Leedu tantsuloomingus silma paistnud, ilma et oleks märgata tema loomingulise jõu langust või seni loodu kordamist.

Väga hästi õnnestusid ja võeti pealtvaatajate poolt elevusega vastu koomilise sisuga tantsud. On ju tantsukunstis koomika üks raskemini tabatavaid elemente ja seetõttu harva nähtav. Meeste «Kuketants» ja segapaaride «Vanainimestetants» (mõlemad seadnud J. Lingis) on lihtsa koestikuga algupärandid, kuid oma koomika ja võluga kutsusid sageli saalis esile naerupahvakuid. Tuleb märkida, et publiku nõudmisel kordamisele tulnud tantse nägime uuesti alati mõnevõrra teisendatult. Suure menuga esitas tantsurühm «Hiiu valsi». (Eksitusena oli kavalehel tantsuseadjana märgitud allakirjutanu — esitatud katkend pärineb Heino Aassalu «Hiiu tantsust».)

Moodsa joone ja liikumisega olid kaasaegne leedu ballitants «Ku-ku» ja «Kooliõpilaste tants», mis on küll meeldivad ja mida oli hea vaadata, kuid mis rahvakunsti hulka ei mahu. Paaris viimasesse aega kuuluvas tantsus oli nagu märgata mõningaid teistest tantsudest tuttavlikke samme, mis aga on paratamatu nähtus. Tantsukunst on rahvaste vahel olnud üks liikuvamaid kunste, iga rahvas on siin püüdnud anda oma parima, kuid samal ajal võtnud ka teistelt rahvastelt seda, mis talle meeldis ja oli omane. Algupära küsimused rahvatantsus on väga raskesti selgitatavad.

Sellist heatasemelist ansamblit jälgides õpime rohkem mõistma teiste rahvaste kunstiväärtusi, nende ilumeelt ja oskusi seda rakendada tänapäeval. «Lietuva» esinemine oli meeldejääv kunstiline elamus.

Ullo Toomi

Maria Biešu

Möödunud nädalal oli Tallinna ooperisõpradel võimalus kuulata maailmakuulsat sopranit Maria Biešut «Aida» ja «Butterfly» nimiosades.

Maria Biešu ande omapära seisneb tema erakordses muusikalises intuitsioonis. See võimaldab tal vältida paljusid karisid ooperilaulja teel, nagu ainult sõnast lähtuv dramatiseerimine, skemaatiline liikumine laval jm., mis tihti lähevad lahku ooperi muusikalisest dramaturgiast ja võtavad ka paljudelt kuulsustelt nende musitseerimise ja mängimise võlu. Maria Biešu haarab kohe kõige tähtsama, muusika järele, ja laseb end laval sellest nagu kaasa kanda. Tekib imetlemisväärne muusikaline süntees orkestrist, laulust ja liikumisest.

Kõike seda oleks raske saavutada, kui lauljataril poleks suurepärast tämbririkast häält. Alustanud muusikakoolis küll metsosopranina, on tal «täissoprani» ulatus ja ta valdab seda täiuslikult — ühtlane, jõuline, pehme ja tämbririkas Eriti hinnatav M. Biešu juures on tema oskus kõrges registris minna momentaalselt fortelt pianole, kaotamata seejuures tooni intensiivsust, milleta ei ole võimalik ette kujutada maailmaklassi lauljat.

Kuigi M. Biešu laulmist võiks pidada itaaliapäraseks, ei jäljenda ta pimesi teisi lauljaid ja toob oma muusikalisse käsitlusse uusi mõtteid. Näiteks «Butterfly» viimase vaatuse aaria kantileenses osas on heliloojalt märkus *forte* ja kogu maailmas lauldakse seda nii, Biešu laulab aga seda *pianos*, kümnepuudalise pianoga, nagu armastas öelda professor Arder, ja saavutab nii emotsionaalse pinge fortissimo. Piano ja forte valdamine laseb tal luua suurepäraseid muusikalisi tõuse ja kontraste, vaba fraseerimine (milleta itaallased ei kujuta ette Puccinit), oskuslik sõnajõu kasutamine itaalia retsitatiivis muudab tema laulmise nauditavalt täiuslikuks.

Suurepärast häälevalitsemist näitab kas või seegi fakt, et lauljatar Tallinna tulles külmetas ja tuli mõlemale etendusele ilma proovita, sõna tõsises mõttes haigena, et mitte lubatust ära öelda. Siinkohal meenuvad maestro Barra sõnad: «Laulda terve häälega pole mingi kunst; et laulda aga haige häälega, peab see olema tõesti hästi seatud».

Etendused jätsid aga sügava kunstilise elamuse. Prantsuse kinokunstis räägitakse praegu uuest voolust, mis sisendab inimestesse ka traagiliste sündmuste puhul jõudu ja optimismi. Maria Biešu puhul võiks öelda sedasama: kuigi mõlemad etendused lõpevad traagiliselt, pole tema osakäsitluses esiplaanil kangelase kannatused ja piinad, vaid isiksus, kes põrkub kokku tema suhtes ebaõiglase maailmaga. Ja see usk inimesse, õiglusse ülendab meid.

Aida osakäsitluses oli kõige eredam Niiluse-pilt. Algul vaimustavalt hästi lauldud aaria, suurte kontrastide ja suurepärase pianoga, hiljem huvitavalt lahendatud duett Radamesiga. Aida paneb siin kõik ühele kaardile. Temas ei ole enam kohta kahtlustele, kas ta talitab õigesti, ahvatledes Radamesi reetmisele. Kõik see oli otsustatud juba duetis isaga. Nii saavutab duett isaga, Amonasroga, suure tähtsuse ooperi dramaturgia seisukohalt — siin toimub Aida murdumine kui ka otsustamine. Järgnevas duetis Radamesiga laseb Aida oma veendunud käitumisega kontrastsemalt esile tuua Radamesi sisemist võitlust. Tihtipeale juhtub aga nii, et Aida osatäitjad ise elavad Radamesi reetmisele ahvatlemist rohkem üle kui Radames ise, ja kohtamata mingit dramaturgilist takistust, valgub kogu duett laialt.

M. Biešu partnerid «Aidas» olid Lidia Panova, Aleksander Püvi ja Uno Kreen. Ooper saavutas kulminatsiooni 5., Niiluse-pildis, kus vanameister Tiit Kuusik Amonasrona pani oma lauluga mõnegi noore kukalt sügama ja mõnegi asja üle järele mõtlema.

«Butterfly» etendus oli seekord tõeline keelte-paabel. Ooper läks viies keeles (kui arvata juurde ka mõned jaapanikeelsed fraasid). Peategelased — Pinkerton Leningradist, konsul Riiast, Butterfly Kišinjovist —, kuigi väga eriplaanilised lauljad ja näitlejad, suutsid luua siiski ühtse terviku. Maria Biešu aga kinnitas veel kord tuntud ütlust — «ilma hea Butterfly'ta ei ole «Butterfly'd»».

Hendrik Krumm

KINNITATI NOVELLIVÕISTLUSE ŽÜRII

Eesti NSV Kirjanike Liidu juhatuse presiidium kinnitas Kirjanike Liidu ja ajakirja «Looming» novellivõistluse žürii koosseisu. Žüriisse kuuluvad: Aimée Beekman, Villem Gross, Maie Kalda, Einar Maasik, Otto Samma, Ilmar Sikemäe, Rudolf Sirge, Endel Tennov, Anton Vaarandi ja Ene Vetemaa.

AUTASUSTAMISI

● **Kauaaegse kohusetundliku töö eest Eesti Raadio sümfooniaorkestris ja viiekümnenda sünnipäeva puhul autasustati orkestri liiget Gavril Nateud Eesti NSV Kultuuriministeeriumi aukirjaga.**

● **Kuuekümnenda sünnipäeva puhul ning kauaaegse kohusetruu töö eest sai Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuskomitee aukirja trükikoja «Oktoober» plaani-, töö- ja töötasuosakonna juhataja Elisabet Pajus.**

● **Seoses vanaduspensionile minekuga autasustas Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riiklik Kirjastuskomitee trükikoja «Kommunist» kõrgtrükkijat Bernhard Eliast aukirjaga.**

Etnograafia teaduslik konverents

Eesti NSV Riikliku Etnograafiamuuseumi korraldusel toimub 24.—27. aprillini Tartus muuseumi ruumides teaduslik konverents, kus kuulatakse ära muuseumi tegevusaruanne ja tehakse kokkuvõtteid tänavusest etnograafilise materjali kogumisvõistluse tulemustest. Teemal «Kunstnik ja rahvakunst» kõneleb konverentsil T. Razina (Moskva), leedu rahvakunsti uurimisest Kaunase Riiklikus Kunstimuuseumis — K. Kairiukštytė (Kaunas), rahvakunsti uurimisest ja eksponeerimise printsiipidest Riiklikus Vene Muuseumis — N. Taranovskaja ja N. Bogoslavskaja (Leningrad) ning eesti rahvakunsti uurimisest Eesti NSV Riiklikus Etnograafiamuuseumis — V. Kalits.

25. ja 26. aprillil on kavas paarkümmend ettekannet, mis käsitlevad eesti rahvakunsti kunstiajaloo aspektist (H. Üprus), eesti tarbekunsti seoseid rahvakunstiga (K. Kirme), eesti tarbekunsti arengujooni kaasajal (H. Kuma), eesti isetegevusliku tarbekunsti arengusuundi (M. Ratas), eesti rahvaröivaste kasutamist tänapäeval (H. Voolmaa), ehiselemente eesti rahvapärases arhitektuuris (T. Habicht), vastastikuseid kultuurimõjutusi Kasahstani ida-slaavi rahvaste dekorativkunstis (T. Stanjukovitš — Leningrad), läti rahvakunsti kapitalismi perioodil (M. Slava — Riia), poola kaasaegset rahvakunsti (O. Gantskaja — Moskva), Permi soome-ugri rahvaste rahvakunsti vanu lähteallikaid (N. Koroljova — Moskva), komi rahvaste rahvakunstikogusid NSV Liidu Rahvaste Etnograafia Muuseumis (M. Braun — Leningrad) jm.

Konverentsi viimasel tööpäeval on ette nähtud tutvumine Etnograafiamuuseumi fondidega, Tartu Riikliku Kunstimuuseumi ja Tartu vanalinnaga ning etnograafiliste filmide demonstreerimine.

Uut ja vana kammermuusikat triolt

Eeloleval pühapäeval kl. 16 astub Kadrioru lossis esmakordselt iseseisva kontserdiga Tallinna kontserdipubliku ette trio I. Rannap (viiul), U. Uustalu (metsasarv) ja H. Tauk (klaver). Trio sünniajaks on 1965. a. aprill, mil esineti esmakordselt Eesti Raadios. Sellele on järgnenud esinemised televisioonis ning kontserdid Paides ja Põltsamaal.

Kontsert algab J. Brahmsi trioga klaverile, viiulile ja metsasarvele op. 40 Es-duur. Ines Rannap ja Helju Tauk esitavad A. Corelli sonaadi viiulile ja klaverile op. 5 nr. 3 C-duur. Kontserdi lõpul tuleb ettekandele Don Banksi trio metsasarvele, viiulile ja klaverile. Kuna Don Banksi teoseid kuuldavasti ei ole Tallinnas varem ette kantud ja trio on teadaolevail andmeil esiettekandel Nõukogude Liidus, lubatagu tutvustada autorit. Don Banks on sündinud Melbourne'is 1923. a. tantsuorkestrijuhi pojana. Varases nooruses sai tuntuks džässipianistina. Lõpetas Melbourne'i ülikooli muusikaosakonna 1949. a. Elab 1950. a. Londonis, propageerib austraalia muusikat. Kompositsiooni on õppinud Matyas Seiberi juures ja täiendanud end stipendiaadina Nono ja Dallapiccola juures. Trio on kirjutatud Edinburgh'i festivali komitee tellimusel ja ette kantud Edinburgh'i festivalil.

U. Talu

Mannetu kõnemees

Ei maksa muidugi küsidagi, kuidas läks, kui ma, «Suur Kašmiiri kangur» kaenla all, 1926. aasta varakevadel Reikjavikki saabusin. Võib-olla ma arvasin, et kirjastajad väriseva südamega ootavad, et aga saaks trükki anda uue geeniuse teost, kus on kokku kirjutatud kõike, mis tol ajal moes oli, kaasa arvatud sürrealism, mis tol ajal oli alles nõelasilmast tulnud; ja peale selle täis keskaegsete palveraamatute ladina keelt? Mitte sinnapoolegi. Ma arvan, et «Kangrut» olin pakkunud eranditult kõigile Islandi kirjastajaile, aga ükski ei tahtnud ennast nii viletsa raamatuga siduda; nad kõik pidasid mõeldamatuks, et keegi seda ostma hakkab. Ta rändas ühe kirjastaja juurest teise juurde, kuni needki räbalad, mis käsikirjast veel järele olid jäänud, ei tea millise kontori riiulile ununesid. Olin läinud siis idarannikule teise raamatu jaoks materjali koguma, sest mul oli kange tahtmine Steinn Ellidit[1]) islandi talupoja kujul jälle ellu äratada. Mäletan, et viibisin kaugelt üle poole aasta Ida-Islandis, samuti üürikest aega saare põhja- ja lääneosas. Kui Reikjavikki tagasi jõudsin, oli eelmainitud raamatu lõpetamisest möödunud peaaegu aasta. Valmistusin Ameerikasse sõitma. Oli lihtsalt juhus, et see vaene kangur ei pidanud täielikult kaduma. Tollivalitsuse ametnik Erlendur Gudmundsson, kes oli mu sõber, ütles, et kuigi enamik raamatus avaldatud seisukohtadest on talle vastuvõtmatud, ei peaks ma seda siiski nurka viskama, ja lisas, et parema meelega loeb ta huvitavaid nende vaadete toetuseks kirjutatud raamatuid, mille vastu ta on, kui igavaid raamatuid, mis esitavad ideid, mida ta pooldab. Olgu sellega kuidas on, aga ta ütles, et küll me mingi nõu leiame, kuidas raamat veel enne mu ärasõitu välja anda. Ta pani ette koguda eeltellimusi nii suure osa peale tiraažist, millest piisaks trükkimise alustamiseks, anda siis raamat välja kaheksas väikeses vihikus ja müüa neid tänavail ning majast maja. Selle plaani teostamine õnnestus niivõrd hästi, et me saime trükikulud kinni maksta ja tasuda poisikestele, kes vihikuid müütasid. Enamik lugejaid tunnistas üksmeelselt, et see on kõige viletsam raamat, mida Islandis üldse on nähtud. Paljud arvustajad pidasid suureks häbiks, et säärane raamat meie keeles välja on antud. Vaevalt on ühtki sulemeest tema raamatu pärast nii põhjalikult maha tehtud.

Ent ka mu hea sõber Kristján Albertsson, kes raamatu kirjastamise kulude katteks kogu oma vara Ida tänaval panti oli pannud, oli nüüd oma arvamust muutnud ja kirjutas teose kohta retsensiooni, mis oma algussõnadega veel nüüdki islandlaste hulgas kuulus on: «Lõppude lõpuks — lõppude lõpuks...»

Just enne laevale asumist kohtusin ühe kena mehega, teretuttavaga, kes noores eas Põhja-Ameerikas oli viibinud. Ta küsis, kuhu ma sõitma hakkan. Vastasin, et kavatsen kaheks aastaks Ameerikasse minna. Mäletan, kui ta ikka edasi päris, siis lisasin, et olen olema, et viiekümne dollariga taskus kaheaastasele Ameerika-reisile asuda.»

Ühe Reikjaviki maja pööningu tolmus on mitukümmend aastat seisnud väike pappkast. Seetõttu on mõned vanad kirjad ja käsikirjad pääsenud aja küüsist. Vanade kirjade ja paberilehtede seast satuvad sealt kastist taas pihku kortsunud kirjad, mille lugemine tuletab mulle meelde ununenud pilte kunagistest sündmustest.

Äkki juhtub kätte sinine papitükk, sakiline nagu voodisirm — ühe Kalifornia klubi kalender, San Francisco, märts 1928, peene meeldiva trükiga. Klubi 27. märtsi koosolekul on ette nähtud naispianisti Pauline Hillenbrand Suberi klaverisoolo; kavas on tal Liszt poolest ainult väikeseks ajaviiteks; pahatihti jäin ma neid kuulates hirmus uniseks, veelgi rohkem aga, kui ma ise neid pidin pidama. Ameerikas hakkasin ma loenguid ette kandma varem valmiskirjutatud teksti järgi, mida ameeriklased kutsuvad kõne paberilt mahalugemiseks, ja säärasele kõnepidamisviisile vaadatakse sealmail väga halvakspanevalt. Ma koostasin oma kõned nagu rahvuskangelane, filosoof või mingi professor, kuidas kunagi, olenevalt osast, mida mul enese arust ühel või teisel korral oli vaja mängida. Märkasin õige pea, et kohtades, kus sellise meelelahutuse järele nõudmine on, käib varem hoolikalt valmiskirjutatud teksti käsi kehvalt. Ometi elatusin Kalifornias kaks aasta ja Chopin. Seal kõneleb ka kummalise nimega lektor — Hall d'or Killian Laxness (arvatavasti telegraafi teel edasi antud); ta kavatseb pidada loengu teemal «On the Spirit of Icelandic Literature and Art».

Paraku on loengud mulle olnud õigu-

HALLDÓR LAXNESS

Kirjanik ja looming

Arvestades suure Islandi kirjaniku, Nobeli ja rahvusvahelise rahupreemia laureaadi Halldór Kiljan Laxnessi populaarsust meilgi (tema teostest on eestikeelses tõlkes ilmunud romaanid «Iseseisvad inimesed» ja «Salka Valka», lühiromaan «Hea preili ja Härrasmaja», novellivalimik «Napoleon Bonaparte», teatrilavalt ja televisioorlekraanilt oleme näinud näidendit «Müüdud hällilaul»), hakkame tänasest numbrist Henrik Sepamaa tõlkes avaldama väljavõtteid tema 1963. aastal ilmunud memuaarteosest «Skáldatíni». Valiku tegemisel on otsus langenud muidugi nende peatükkide kasuks, mis aitavad lähemat valgust heita kirjaniku elule ja loomingule ning on seotud eeskätt tema meil juba tuntud teostega. Allijärgnevad mälestused algavad ajajärguga, kui Laxness võõrdus katoliku usust (1923. aastal astus ta Luksemburgis Saint Maurice de Clervaux' benediktiini kloostrisse), mida ta nimetab oma «taevast alla maa peale tulemiseks». Laxness on Ülemaailmse Rahunõukogu liige ja Islandi — Nõukogude Liidu sõprusühingu esimees selle asutamisest peale (1950). Korduvalt on ta külastanud Nõukogude Liitu, kus kogutud muljetest ja tähelepanekutest on kirjutanud kaks raamatut: «Teekond itta» (1933) ja «Vene muinasjutt» (1938).

Ühe Reikjaviki maja pööningu tolmus on mitukümmend aastat seisnud väike pappkast. Seetõttu on mõned vanad kirjad ja käsikirjad pääsenud aja küüsist. Vanade kirjade ja paberilehtede seast satuvad sealt kastist taas pihku kortsunud kirjad, mille lugemine tuletab mulle meelde ununenud pilte kunagistest sündmustest.

Äkki juhtub kätte sinine papitükk, sakiline nagu voodisirm — ühe Kalifornia klubi kalender, San Francisco, märts 1928, peene meeldiva trükiga. Klubi 27. märtsi koosolekul on ette nähtud naispianisti Pauline Hillenbrand Suberi klaverisoolo; kavas on tal Liszt ja Chopin. Seal kõneleb ka kummalise nimega lektor — Hall d'or Killian Laxness (arvatavasti telegraafi teel edasi antud); ta kavatseb pidada loengu teemal «On the Spirit of Icelandic Literature and Art».

Paraku on loengud mulle olnud õigusest suurelt osalt loengute pidamisest ühingutes ja klubides; siiski ei või ma öelda, et selleks rohkem andekust vaja oli kui «Suure Kašmiiri kangru» kirjutamiseks.

Naiste klubid on USA-s omal alal unikaalsed institutsioonid; seal käivad koduperenaised kultuurilist vaimukosutust saamas, sellal kui nende mehed raha teenides rassivad linnas nii, et nahk seljas märg. Nende klubide kasutada on terved teadlaste armeed, kes omandavad sel teel vilumust; mõned kirjanikud panevad sellega aluse oma populaarsusele, et sõidavad kogu maa risti-rästi läbi ja peavad neile naistele kõnesid; mulle räägiti, et näit. Vilhjálmur Stefánssoni[2]) kuulsus on just niimoodi rajatud. Minu kui loengupidaja tegevusväli ei ulatunud kunagi väljapoole Los Angelest ja San Franciscot koos nende eeslinnadega ning mu kuulsus sel alal püsis kogu aeg nullil, olgugi, et mind ei kuulutatud ega kõnetatud kunagi madalama tiitliga kui professor või doktor ja vahel koguni mõlemaga korraga. Kuigi see ala mulle ei sobinud, oli siiski nõudmine kõiksugu ühingute ja organisatsioonide poolt paliu suurem, kui oleksin võinud arvata. Kui mul õnnestus ühe õhtuga teenida viiskümmend dollarit, olin otsekui seitsmendas taevas; aga kui juhtus, et mõni suuremeelne organisatsioon maksis sada dollarit, siis oli see küllaldaseks põhjuseks õnged mõneks ajaks kokku kerida ja esialgu mitte kedagi jutule võtta. Oma elu klubidega sidumine ja nendega töötamine toob Ameerikas kaasa lõpmatust koosolekute ahelast osavõtmise; kusagil mujal maailmas ei saa mitte millekski kohustaval kombel nii suure hulga meeldivate inimestega tuttavaks. Ent see inimeste tulv võib pisut väsitavaks ning tüütavaks muutuda.

[1] Steinn Ellidi (I. sdeidn ediidi) — Laxnessi romaani «Suur Kašmiiri kangur» peategelane.

[2] Vilhjálmur Stefánsson (1879—1962) oli islandi soost Kanada polaaruurija, kes Arktikas mitu varem tundmatut saart avastas ja muu seas eskimote elu uuris.

Uut välismaist kirjandust Fr. R. Kreutzwaldi nim. Raamatukogus

Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu võõrkeelse kirjanduse fond täieneb pidevalt uute välismaiste trükiteostega. Sotsialismimaade kirjandust saab raamatukogu peamiselt Tallinna raamatukauplustest, kapitalistlikes riikides ilmunud kirjandust aga rahvusvahelise raamatuvahetuse teel. Kokkulepe raamatute vahetamiseks on sõlmitud paljude raamatukogudega 28-st välisriigist. Iga päev toob post välismaalt midagi uut. Tutvustamegi allpool mõningaid huvitavamaid raamatuid, mis viimasel ajal on saabunud Fr. R. Kreutzwaldi nim. Riiklikku Raamatukokku.

Ulrich's International Periodicals Directory 1965—66. Ed. by E. G. Graves. New York & London, 1966. 1110 lk.

Kogu maailmas ilmuvat perioodikat tutvustab kahekõlteline leksikon. Esimene köide toob andmeid (ilmumissagedus, hind, toimetuse aadress, ajakirja lühike iseloomustus) 12 000 teadusliku, tehnilise ja meditsiinialase ajakirja kohta, teine köide tutvustab 16 000 ajakirja humanitaar- ja ühiskonnateaduste alalt.

Internationales Verlagsadressbuch. Bearbeitet von Kl. G. Saur, München, 1967. 764 lk.

Rahvusvaheline kirjastuste aadressiraamat annab rohkem kui 16 000 kirjastuse aadressid 142-st riigist üle kogu maailma. Peale aadresside annab teatmik informatsiooni ka kirjastuse poolt väljaantava kirjanduse laadi kohta.

Omapärane teatmeteos on kosmoseuurijate leksikon

Who's Who in Space. 1966—67. Washington, 1967. 328 lk.

Statistilisi andmeid Soome kõigilt kultuurielu- ja majandusaladelt toob 431 tabelil Soome statistiline aastaraamat

Suomen tilastollinen Vuosikirja. 1966. Helsinki, 1967. 496 lk.
Teose lõpus on antud statistilised võrdlustabelid teiste riikidega.

Huvipakkuvaid raamatuid on saadud ka kunsti ja muusika alalt.

Pellegrini, Aldo. New Tendencies in Art. New York, 1966. 320 lk.

Teoses on 300 värvitrükis ja must-valget illustratsiooni Omaette peatükl moodustab sõjajärgse kunsti sotsioloogiliste aspektide uurimine.

Read, Herbert. A. Concise History of Modern Sculpture. New York, 1966. 311 lk.

Moodsa skulptuuri arengu ülevaates on rohkem tähelepanu pööratud selliste meistrite loomingu analüüsile nagu Picasso, Brancusi, Gonzalez, Marcel Duchamp, Giaconetti ja Moore. Raamat on rikkalikult illustreeritud — 340 värvilist ja must-valget reproduktsiooni.

Soome kunstielu tutvustab kogumik

Suomen taide. 1967. Porvoo Helsinki, 1967 154 lk.

Teoses antakse ülevaade 1966—1967. aastate sündmustest Soome kunstielus ja analüüsitakse korraldatud näitusi. Ülevaadet illustreerivad 128 reproduktsiooni.

Kahekümnenda sajandi muusika probleeme valgustab

Gates, Peter. Twentieth century music. New York, 1967. 367 lk.

Autor on saanud tuntuks oma kirjutistega kaasaja muusikast. Nimetatud teoses on ta käsitlenud paljude heliloojate loomingut, alustades Debussy'st, Schönbergist ja Stravinskist ning lõpetades selliste heliloojatega nagu Charles Ives, Cowell, Varèse, Ruggles, Brant Harrison, Cage jt. Palju tähelepanu on pööratud muusika tehnilisele evolutsioonile tema kõige uuemate vormideni.

Abiks keeleteadlastele on ainulaadne ligi 2000-leheküljeline amerikanismide sõnastik.

A Dictionary of Americanisms on Historical Principles. Edited by Mitford M. Maxhews. Chicago, 1966. 1946 lk.

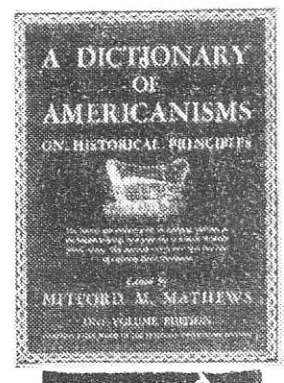

Ajaloolistest printsiipidest lähtudes on sõnastikus analüüsitud ligi 50 000 amerikanismi algupära ja arengut nende esmakordsest trükisõnas esinemisest kuni tänapäevani. Kõigi väljendite kasutamist selgitavad arvukad tsitaadid Ameerika kirjandusest, ajalehtedest-ajakirjadest ja muudest trükistest. Teoses on üle 400 illustratsiooni vähemtuntud mõistete seletamiseks.

Raadio- ja televisioonitöötajatele, samuti asjahuvilistele pakuvad kindlasti huvi Inglismaalt saabunud raamatud, mis käsitlevad raadio- ja teletehnika viimaseid saavutusi.

Jasik, H. Antenna Engineering Handbook. New York & London, 1961. 1037 lk.

Millerson, G. The Technique of Television Production. London & New York. 1966. 416 lk 1150 diagrammi ja skeemi.

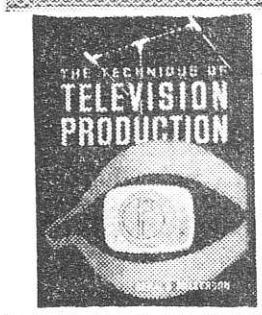

The Oxford Companion to the Theatre. Edited by Ph. Hartnoll. London, 1967. 1088 lk.

Ainulaadne teatrientsüklopeedia, mis ühes köites annab ülevaate maailma teatri arengust. Põhjalike artiklite seerias tutvustatakse teatri arengut ja ajalugu kõigis maailma maades antiiksest Kreekast moodsa ameerika teatrini ja käsitletakse seda kõigis aspektides — akustikast ja arhitektuurist kostüümideni ja valgustusprobleemideni, kuulsatest dramaturgidest ja näitlejatest kuni grimeerimiskunsti ja lavakujunduseni. Teose ettevalmistamisel töötas üle 50 spetsialisti Phyllis Hartnolli juhtimisel ja toimetamisel. Leksikon on illustreeritud, teose lõpus on teatrialase kirjanduse bibliograafia.

BBC Handbook. 1967. London, 1967. 264 lk

BBC käsiraamat annab statistilised võrdlusandmed raadio- ja televisioonivõrgu arengust maailma maades. Eraldi peatükid on pühendatud raadio- ja televisioonisaadete analüüsile; uuritakse kuulajaskonna huvisid, eri saateliikide — muusikasaadete uudiste, hariduslike jne. saadete tegemist ja käsitletakse värvitelevisiooni probleeme.

Lõpuks mainigem veel maailmas suurt kõmu tekitanud William Manchesteri raamatut, mis valgustab uuest aspektist USA presidendi J. F. Kennedy tapmisega seotud asjaolusid:

Manchester, William. The Death of a President. Nov. 20. — Nov. 25, 1963. New York, 1967. 710 lk.

MUUSIKASÕNUMEID

Nagu igal aastal, korraldas Lääne-Saksa muusikaajakiri «Musikmarkt» küsitluse ka 1967. a. parimate estraadilauljate väljaselgitamiseks. Nendest, kes laulavad saksa keeles, tunnistati nagu 1966. aastalgi parimaks Udo Jürgens, talle järgnesid Peter Alexander ja Freddy Quinn. Naislauljate järjestus oli: Ester Ofarim, Hildegard Knef ja Caterina Valente. Teistes keeltes esinevad lauljad järjestusid Frank Sinatra, Tom Jones ja Sammy Davis; naised — Barbara Streisand, Mircille Mathieu ja Petula Clark.

*

Prantsuse Charles Cros' Akadeemia «Suur heliplaadiauhind» ooperimuusika alal anti 1967. aasta eest Berliini Filharmoonikutele Wagneri ooperi «Valküürid» plaadistuse eest (dirigent Herbert von Karajan, solist Regine Crespin) ja Hispaania Rahvateatrile Manuel de Falla ooperi «Lühike elu» plaadistuse eest.

*

Tuntud nõukogude helilooja Aram Hatšaturjan on viimasel ajal esinenud edukalt dirigendina. Eriline menu on olnud tema autorikontsertidel — ta on juhatanud oma teoseid maailma parimate orkestrite ees Viinis, Londonis, Pariisis, Varssavis, Berliinis, Sofias, Tokios, Rio de Janeiros, Mehhikos. Kontsertide programmis on tavaliselt 2 sümfoonia, tantsud balletitidest «Spartacus», «Gajane», kolm kontsertaariat häälele — ja ükski kontsert ei möödu lisapaladeta.

Mõni aeg tagasi esines Aram Hatšaturjan Ameerika Ühendriikides. Kuuenädalane kontserdireis algas Washingtonist, kus ta juhatas rahvuslikku sümfooniaorkestrit, järgnesid New York, Indianapolis, Detroit, Chicago ja teised linnad.

Aram Hatšaturjani saabumisel New Yorki võttis helilooja vastu ÜRO peasekretär U Thant. Asetleidnud jutuajamisel rõhutas viimane kunsti ja eriti muusika osatähtsust rahvusvaheliste suhete võimalikus paranemises. Nimetanud näitena inglise heliloojat Benjamin Brittenit, tegi U Thant Hatšaturjanile ettepaneku sümfoonilise teose kirjutamiseks rahu ja rahvaste vastastikuse mõistmise teemal. Hatšaturjan võttis ettepaneku vastu.

*

Hiljuti loodi Minskis Valgevene kammerorkester. Esimese kontserdi kavas oli P. Hindemithi, S Barberi, G. Sviridovi ja valgevene heliloojate L. Abeliovitši ja S. Kortesi loomingut. Orkestri kunstiline juht ja dirigent on organist-pianist Oleg Jantšenko.

Repliik

Taktitus, lugupidamatus

Viimasel ajal on ajakirjanduses ilmunud mitmeid kirjutisi, mis tekitasid minus pahameelt oma taktituse ja lugupidamatusega kunstiinimeste vastu. Seepärast pean oma kohuseks neile reageerida.

Jutt on esmajoones 30. märtsil «Sovetskaja Estonias» ilmunud A. Pletnjova kirjutisest «Ees on Sofia», mis kõneleb žürii tööst kandidaatide valimisel Sofia festivali eel toimuvale lõppvoorule Moskvas, samuti M. Merilo artiklist «Kummaline Mandariin ja teised» 1. aprilli «Õhtulehes».

Teatavasti pole vähemalt seniajani ajakirjanduses avaldatud žürii koosolekul öeldud arvamusi ja hinnanguid võistlusest osavõtjate kohta. Iseasi on siis, kui žürii liikmed ise esinevad ajakirjanduse veergudel kriitiliste artiklitega või intervjuudega.

Kirjutisest «Ees on Sofia» nähtub, et autor on söandanud sõna-sõnalt edasi anda žürii arutlusel avaldatud üksikuid mõtteid, lugeja aga võib seda võtta kategoorilist hinnangut kandva üldistusena.

Kirjutisest tuleb välja, et Tamaara Soonel on «vähe kevadet», Jüri Lass aga «on tugev ainult tõstetes».

Oleks hea, kui siin saaks punkti panna, kuid kahjuks võib ülalmainitud väikesemahulises artiklis veel mitmel korral taktitustele komistada.

Kes annab artikli autorile õiguse RAT «Estonia» näitlejat Anu Kaalu ainult eesnimepidi nimetada? («Anu-Antoniida häälelised eeldused nõuavad suuremat viimistlemist.») Kõige muu kõrval pole selles lauses loogikat: eeldused võivad nõuda arendamist, mitte aga viimistlemist.

Muuseas, võib ju mõõnda, et kirjutise autoril pole olnud juhust kuulata A. Kaalu ei RAT «Estonia» ooperis ega Filharmoonia kontsertidel, kuid ma ei suuda endale ette kujutada, et ta pole lugenud hiljaaegu ajakirjanduses avaldatud teateid liiduvabariikide-vahelise vokalistide võistluse kohta. Žürii, kelle koosseisus olid usaldusväärsed asjatundlikud professionaalid, andis Anu Kaalule esimese preemia.

Ja lõpuks: see on esmajoones minule segane küsimus — mida mõtleb autor järgmise lausega? Tsiteerin: «Kuid see, mis läks mööda nii-öelda tavalise vaataja silmist ja kõrvust, ei jäänud žüriile märkamata ja nägemata.»

1) Miks on «tavalise vaataja» ees sõnad «nii-öelda»? Kas tavaline vaataja on siis solvav määratlus, et seda justnagu vabandades kiirustatakse pehmendama sõnadega «nii-öelda»?

2) Kui «läks mööda silmist ja kõrvust», siis pidi žürii «nägema ja kuulma», mitte aga «märkama ja nägema».

3) Miks autor imestab žürii võime üle «märgata ja näha»? Lõppude lõpuks on see iga žürii otsene kohustus.

Lähen üle teise artikli juurde. Niisiis, 1. aprillil reageeris «Õhtuleht» imekspandavalt operatiivselt (braavo!) kolme balleti esietendusele RAT «Estonias» 29. märtsil. Retsensioonis «Kummaline Mandariin ja teised» kirjutab M. Merilo palju Bartóki muusikast, ülistab Haydnit ja Gershwini. Selle eest võib talle ainult tänu avaldada. Edasi: ta võib mitte olla professionaalne muusik, ja seepärast võime jälle olla talle tänulikud, et ta oma artiklis ei püüdnud muusikat analüüsida. Kuid kirjutada, nagu ma aru sain, balletilavastuse kriitikat, ütlemata seejuures sõnagi orkestri kohta (kes muide suurepäraselt mängis) ja isegi mitte mainida dirigendi nime, see on taktitus orkestri ja dirigendi vastu. Balletilavastuse loovad esmajoones koreograaf ja dirigent. Kas seda tohib unustada?!

Lisamärkus lugupidamisest.

RAT «Estonia» etenduse («Võlumandariin», «Barokkvariatsioonid», «Ameeriklane Pariisis») eestikeelses kavas on kirjutatud: Ballettmeistrid-repetiitorid: Herman Gorohovnikov, Ago Herkül, Eesti NSV teen. kunstnik Helmi Puur. Kas ei oleks õigem ja viisakam märkida esimeses järjekorras Helmi Puuri, kuna ta on: 1) naine; 2) Helmi Puur; 3) Eesti NSV teeneline kunstnik. Kas ka see ei ole näide elementaarse taktitunde puudumisest?

Anna Ekston

Kui tahaksin kirjutada, mis kõik mannetu kõnemehega nii Ameerikas kui mujal on juhtunud, siis oleks meenutada palju. Mulle on eriti unustamatu, kui mind pandi ühes Los Angelese hiiglasuures saalis kõnelema koos teise, andeka kõnemehega. Me olime teine teisest maailma otsast, tema Etioopiast, mina Islandist; kumbki meist pidi rääkima midagi oma maast. Harva on Islandi käsi mingil loengul nii halvasti käinud, ja vist mitte kunagi seoses Etioopiaga. Olin ütlemata õnnelik, et mind lasti kõnelda esimesena, sest kellelgi ei oleks tahtmist olnud mind pärast mu kaaslase kõnet kuulata. Ma ei saa sinna midagi parata, et minu meelest on kõik nahavärvid niinimetatud valge mehe omast alati ilusamad paistnud, ja ma lõin kohe araks, kui nägin, mis värvi too mees oli. Ta oli nimelt ehtne murjan, nii must, et nägi välja sinine nagu kaaren sügisel päikesepaistel; peale selle oli ta prints, mis nende keeles on ras. Harva olen ma valge mehe punalillasinaka näovärvi pärast nii suurt häbi tundnud nagu siis, kui me poodiumil teineteise kõrval istet olime võtnud. Hiljem kästi mind ette astuda ja kõnelema hakata. Ei tea, kas ma seisingi seal kõnepuldis pool tundi või nii. Mingeid katkendlikke, mitte midagi ütlevaid teadmisi püüdsin endast muidugi välja ikka pigistada Islandi kohta, mida enamik kuulajaid pidas Irelandiks või Finlandiks, kuidas ma ka ei püüdnud neid vastupidises veenda. Tol ajal ma loenguid pidades valmiskirjutatud teksti enam ei kasutanud ja seetõttu ei tulnud mul meelde mitte midagi, millel tähtsust oleks, isegi mitte Islandi rabapüü, kes Gunnar Gunnarssoni ütlust mööda olnud ainus, mis talle meenunud, kui ta välismaal Islandi üle loengut pidi pidama. Katsusin oma igavat juttu vürtsitada lõbusate anekdootidega, mis hästi välja ei kukkunud ja kuulajad külmaks jätsid, emb-kumb, kas sellepärast, et nad ei saanud neist aru või olin ma ise neid vääriti mõistnud.

(Järgneb)

HUUMORIT

Tol kevadel, kui Jüriöö parajasti kuuesajaseks hakkas saama, käis kõva käsk üle patareide, et jalamaid olgu kõik needsinatsed seinalehemehed ja muu sihuke rahvas polgustaabis koos.

Troppis teistega asus kohe teele ka too neljanda oma. Polgus oli instruktaaž üpris lühike: Jüriöö, balti parun Sass, nats ja ajalooline paralleel, seinalehed seinal ülehomme kell kümme null-null, esitrükk lehes, paremik hiljem polgu albumisse jne.... ning too neljanda mees sai takkapihta veel (žanri mitmekesisuse nimel) ühe temaatilise luuletamise kaela.

Neljas punnis muidugi vastu — miks mina? Kesamaa on ju! Tiidus kah!, argumenteeris aja nappusega, apelleeris humaansusele, aga ülemus jäi kindlaks kui kalju: «Jutt jätta! Käsk on käsk! Kõik!»

Tagasiteel püüdis neljanda sõdur mõtteid koguda Meenutas kooli- ja luuletarkust, Tasujat ja Ustavat Ülot, kuid peas valitses ikkagi suur tohuvabohu: meesriim ajas naist taga, jamb vihtus tundmatu värsijalaga labajalga ja kusagilt üsna kaugelt hirnus peegasus kahjurõõmsalt naerda. Sõdur mõtles: aeg see annab arutust, hommik on õhtust targem.

Järgmisel hommikul aga võimutses koolimajas-kasarmus juba pidupäevaeelne suurküürimise õhkkond, Kõik aknad-uksed olid pärani kistud, luuad-vihad kaapisid põrandavett, tõmbetuul vedas kõrvad viltu ja vanem ajas «muiduvahtijaid» pidevalt ruumidest välja. Sõdur mõtles: siin vist küll ei asu saa, õues õnne katsun ma.

Maantee ääres, koolimaja kõrval, oli omal ajal väike nelinurk lumest puhtaks roogitud ja lumevalliga piiristatud: torude tarvis. Nüüd asusid suurtükid ligilähedases metsas ja väljakut, mida kevadpäike usinasti ja hoolega oli tahendanud, kasutati igalaadi toimkondade rivistamiseks.

Sõdur ronis üle lumemüüri, õngitses taskust pliiatsijupi ja paberilehe, seadis käed ilusasti selja peale risti ja alustas platsikesel patseerimist, s. t. luuletamist, ikka kolmkümmend sammu edasi ja samapalju tagasi...

Aegapidi ununes ümbrus, peegasus krõmpsutas juba rahulikult riimikaera ja parajasti siis, kui luulehobu oma nosimisega oli sinnamaani jõudnud, et «...tulekumas näen vappi... näen tulekumal vappi...», tõstis luuletaja pilgu maast ja nägi: maanteel seisab «Willis», papaahas polkovnik ronib üle lumevalli ja kõnnib aeglaselt lähemale...

Päike paistis ja polkovnik lähenes ning peegasus kappas minema, jätkullalt tõhusalt oma andevaesust polnud rõhutanud. Samas aga meenus talle käsk kui selline ja ta lisas: «Käsk on käsk, seltsimees polkovnik.»

«Jahah,» ütles polkovnik ja kordas nagu omaette: «Käsk on käsk,» ning sõdurile näis, et polkovniku silmis tantsivad mingid tibatillukesed tulukesed. Aga see võis ka eksitus olla või päikesekiir või helkiva lume heiastus. Polkovnik mõtles jälle viivu ja küsis siis: «Aga mis te Luki all tegite, nooremseersant?»

«Vanemradist, seltsimees polkovnik.»

«See on juba parem,» nentis polkovnik üllatava lahkusega, ja sõdur ei taibanud, milles see paremus seisnes: «Kas midagi on valmis ka juba?» päris polkovnik äkki, ja ta hääles oli uudishimu ja nii palju usalduslikkust, et sõdur segadusse sattus.

«Veel mitte... äsja alles... pole ju...»

«Selge. Luule on luule!» katkestas polkovnik sõduri kogeluse ja lisas tavalise komandohäälega: «Jätkake, nooremseersant!»

Sõdur lõi kulpi, tegi täispöörde ja marssis kaugema lumemüüri poole. Oma selja taga kuulis ta kohalerutanud korrapidaja hingeldavat raportit: «Seltsimees polkovnik... divisjon... õppustel... meest... toimkonnas... meest... haigeid... meest...», ja polkovniku täiendust: «...ja üks luulemees, seltsimees leitnant!»

Polkovnik sõitis minema. Divisjonistaabis, kuhu poeet imekähku pidi ilmuma, ütles ülemus sõdurile umbes järgmist: et temal, ülemusel, olevat just selle sõduriga alati üks rist ja viletsus; et iga kord, kui temale, ülemusele, usaldatud allüksuses midagi eriskummalist aset leiab, siis on just see sõdur alatasa seal ninapidi sees; et luulekunst on ja jääb, kuid mis ühist on luulel säärase avaliku ja ebasõjameheliku edasi-tagasi tammumisega, polkovnikutele (millegipärast kasutas ülemus mitmust) jalgu jäämisega... sellest tema, ülemus, küll aru ei saa; ja et kui järgmine kord veel midagi säärast juhtub... Seepeale lõi ülemus äkki käega, muigas ja lisas rõõmsa häälega: «Läind siis ometi metsa. Seal on avarad võimalused... mitte jalgu jäämiseks!»

Sõdur kõndis minema ja mõtles Lermontovi saatusest... metsas oli ju lumi rinnuni!

Jüriöö saabus, kõik laabus, luuletus sai valmis ja seinaleht ka... ning nagu tavatseb öelda Valdo Pant, juhtus see lugu täna kakskümmend viis aastat tagasi.

Viktor Tomberg

TÄNA, 25 AASTAT TAGASI...

Polkovnik ja poeet

tes maha otsitud riimi: «..tule jumal appi!» Hetke vältel oli sõduri pea suhteliselt tühi ja selles tühjuses hakkas tiirlema üksainus piinav mõte: kes ma olen, mida teen? Oma lühikese sõdurielu jooksul oli sõdur olnud paigutaja, kartulikoorija ja korrapidaja, liinur, piilur ja valvur... aga praegu? Teadagi: valveseisang, käies marss, vasak-parem, seis, kannad kokku, käsi kõrva äärde: «Seltsimees polkovnik...» Edasi: polk, divisjon, patarei, auaste, nimi... aga ikkagi, kes ma olen, mida teen?

Polkovnik päästis olukorra ja küsis: «Mis te siin teete, nooremseersant?»

«Luuletan, seltsimees polkovnik!»

«Mis asja?!»

Sõdur sai polkovnikust valesti aru ja vastas: «Luuletust, seltsimees polkovnik.»

Päike paistis ja polkovniku nägu läks pilve. «Miks?»

See küsimus hajutas senise piinava probleemi, päästis keelepaelad lahti ja sõdur vuristas kiirkõnes maha kõik, mida teadis seinalehest, Jüriööst, luuletusest ülepea ja seoses sellega...

«Hm,» sõnas polkovnik. «Luuletate... hm!» Mõtles veidi ja päris: «Aga kas teil annet on?»

«Ei tea mitte, seltsimees polkovnik,» vastas poeet mehaaniliselt, kusjuures sõduril hakkas endast millegipärast hale, et ta ennist

(Slovakl)

(«Sovetskl Sojuz»)

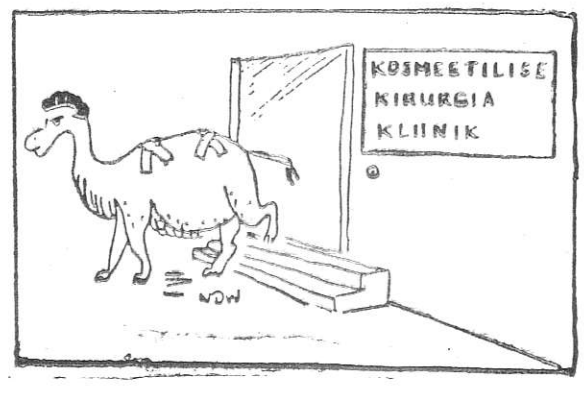

KULTUURISÕNUMEID

● *Turkmeenia pealinnas Ašhabadis toimub üleliiduline seminar ballettmeistritele, kus tehakse kokkuvõtteid viimaste aastate tööst, vahetatakse kogemusi ja arutatakse Nõukogude balleti edasiarendamise teid. Eesti NSV-st viibib seminaril RAT «Estonia» ballettmeister Mai Murdmaa.*

● *Tallinlastel viibis külas filminäitleja Aleksander Beljavski, peaosaline paljudes tuntud filmides, nagu «Ründan äikest», «Juulivihm», «Jolanthe», «Neid tunti vaid nägupidi», «Halastuseta öö», «Katkestatud lend», «Välismaalane» jt. Laevastiku Ohvitseride Majas toimusid näitleja loomingulised õhtud, filmihuvilistega kohtus näitleja ka Mereklubis ja Ehitajate Klubis.*

● *EKP Keskkomitee juures asuv Sotsioloogia Ühiskondliku Instituudi nõukogu kinnitas kolm uut sektorit: parteiorganisatsioonilise töö sektor (juhataja EKP Keskkomitee osakonnajuhataja asetäitja L. Sišov), kultuurisektor (juhataja Eesti NSV kultuuriministri asetäitja P. Uusman) ja sotsio-demograafiasektor (juhataja Eesti NSV TA Ajaloo Instituudi vanem teaduslik töötaja R. Pullat).*

● *Kaunase Muusikateatris esietendus J. Straussi «Viini veri», mille lavastas Eesti NSV teeneline kunstitegelane Paul Mägi. Lava- ja kostüümikujundus on Eldor Renterilt, dekoratsioonid maalis Fritz Matt, tantsustseenid kujundas Heino Aassalu.*

● *Kontserdireisilt Vene NFSV-st jõudis tagasi Riiklik Akadeemiline Meeskoor. Kolmeteistkümnes Volga-äärses linnas anti kuu aja jooksul 24 kontserti Gustav Ernesaksa, Olev Oja ja Kuno Arengu juhatusel.*

● *Eesti NSV ühingu «Teadus» VIII kongress valis ühingu uue 98-liikmelise juhatuse. Juhatuse esimeheks valiti Tallinna Polütehnilise Instituudi rektor tehnikadoktor A. Aarna, esimehe asetäitjateks H. Rajala, põllumajandusteaduse doktor E. Vint, F. Liivik, tehnikakand. H. Peremees ja ajalookand. B. Tamm. Juhatuse sekretäriks valiti Eesti NSV teeneline kultuuritegelane Z. Tõnissoo.*

● *Filmiamatööride Klubi külalistena viibisid Tallinnas Tšehhoslovakkia filmiamatöörid Miloš Havraňek, Jan Beran ja Antonin Skoták. Neist esimene võttis filmiga «Sõbrad Sverdlvoskist» osa Tšehhoslovakkia—NSV Liidu Sõprusühingu poolt korraldatud amatöörfilmide võistlusest. Sõit Nõukogudemaale ja seejuures ka Tallinna oligi talle preemiaks. Külalised lõid sidemed meie filmiamatööridega ning demonstreerisid Mustamäe Mängude Majas kaasatoodud filme.*

● *Eesti Kinematografistide Liit korraldab kinos «Sõprus» lastejoonistuste näituse, kus on välja pandud enam kui kuuskümmend joonistust nende hulgast, mis olid esitatud eesti nukufilmi 10. aastapäeva puhul väljakuulutatud koolinoorte joonistuste võistlusele nukufilmide teemadel. Näitus kestab kaks nädalat.*

NB!

HELILOOJATE MAJA

Neljapäeval, 25. IV kl. 19 muusikaline neljapäev «Kaks aastakümmet noorte heliloojate seminari»; Vestlevad V. Ojakäär, E. Arro, U. Naissoo, A. Haugi, V. Ignatjevi, I. Kahro, T. Lehto, V. Lipandi, Ü. Raudmäe, E. Vainu, R. Valgre jt. loomingut esitavad H. Lääts, H. Sallo, A. Zeider, L. Erendi, V. Kuslap, E. Laansoo estraadiansambel, Eesti Raadio rahvamuusikaansambel jt.

RAT «ESTONIA»

Laupäeval, 20. IV kl. 19 «Porgy ja Bess»; pühapäeval, 21. IV kl. 12 «Küürselg-sälg», kl. 19 «Minu veetlev leedi»; kolmapäeval, 24. IV kl. 19 «Muinasluqu muusikas»; neljapäeval, 25. IV kl. 19 «Trubaduur»; reedel, 26. IV kl. 19 «Mees pisuhännaga»; laupäeval, 27. IV kl. 19 «Coppélia»; pühapäeval, 28. IV kl. 12 «Doktor Ai-ai-ai», kl. 19 «Muinasluqu muusikas».

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAAMATEATER

Reedel, 19. IV kl. 19 «Viimased»; laupäeval, 20. IV kl. 19 «Kallimast kallim», kl. 20 «Abielu on ikka risk» (Märjamaa kultuurimajas), kl. 19 «Meie issanda sipelgad» (väike saal); pühapäeval, 21. IV kl. 12 «Rops», kl. 19 «Marta», kl. 19 «Monoloogid» (väike saal); teisipäeval, 23. IV kl. 19 «Kriminaaltango», kl. 19 «Uued monoloogid» (väike saal); kolmapäeval, 24. IV kl. 19 «Laul tulipunasest liillest»; neljapäeval, 25. IV kl. 19 «Kihnu Jõnn»; reedel, 26. IV kl. 19 «Antivalgus» kl. 19 «Kriminaaltango» (Vene Draamateatris — reserveeritud etendus); laupäeval, 27. IV kl. 19 «Viimased», kl. 20 «Abielu on ikka risk» (Paide kultuurimajas); pühapäeval, 28. IV kl. 12 «Rops aitab kõiki», kl. 19 «Vargamäe».

EESTI NSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Laupäeval, 20. IV kl. 20 «Armas luiskaja» (Riiklikus Kunstimuuseumis Kadrioru lossis); pühapäeval 21. IV kl. 12 «Peeter Paan» ja kl. 19 «Põhjas»; esmaspäeval, 22. IV kl. 19.30 «Humalakorjajad» (RAT «Vanemuise» väikeses majas); teisipäeval, 23. IV kl. 10 «Väikevend ja Karlsson katuselt», kl. 19.30 «Humalakorjajad» (RAT «Vanemuise» väikeses majas); kolmapäeval, 24. IV kl. 19.30 «Humalakorjajad» (RAT «Vanemuise» väikeses majas); neljapäeval, 25. IV kl. 19 «Sina, minu aeg»; reedel, 26. IV kl. 19 «Jevgeni Onegin» (Heliloojate Majas Imanta t. 7); laupäeval, 27. IV kl. 20 «Armas luiskaja» (Riiklikus Kunstimuuseumis Kadrioru lossis); pühapäeval 28. IV kl 12 «Jevgeni Onegin» (Pärnu-Jaagupi keskkoolis).

EESTI NSV RIIKLIK VENE DRAAMATEATER

Reedel, 19. IV kl. 19.30 «Ivan Vassiljevitš»; laupäeval, 20. IV kl 19.30 «Varssavi meloodia»; pühapäeval, 21. IV kl. 19.30 «Tahan olla aus»; teisipäeval, 23. IV kl. 19.30 «Varssavi meloodia»; kolmapäeval, 24. IV kl. 19.30 «Neli risti päikesel»; neljapäeval, 25. IV kl. 19.30 «Inkognito»; laupäeval, 27. IV kl. 19.30 «Pühapäev Roomas».

Väljasõiduetendused

Reedel, 19. IV kl. 19.30 «Neli risti päikesel» («Ugalas»); laupäeval, 20. IV kl. 20 «Velder mrs. Savage» (Haapsalu kultuurimajas); teisipäeval, 23. IV ja neljapäeval, 24. IV kl. 20 «Tahan olla aus» (Narva kultuurimajas).

RAT «VANEMUINE»

Suures majas

Reedel, 19. IV kl. 19 «Traviata»; laupäeval, 20. IV kl. 19 «Leskmees»; pühapäeval, 21. IV kl. 12 «Vanamees», kl. 19 «Kihnu Jõnn»; esmaspäeval, 22. IV kl. 19 «Tormide rand»; kolmapäeval, 24. IV kl. 19 «Oi-oi-oi-oi oinalugu»; neljapäeval, 25. IV kl. 19 «Kevade»; reedel, 26. IV kl. 19 «Phaethon, päikese poeg»; laupäeval, 27. IV kl. 19 «Mees pisuhännaga»; pühapäeval, 28. IV kl. 12 «Meie küla poisid», kl. 19 «Vanamees».

Väikeses majas

Laupäeval, 20. IV kl. 18 «Kaval-Ants ja Vanapagan»; pühapäeval, 21. IV kl. 12 «Naatan Naerukajakas ja teised», kl. 19 «Kontrastid»; neljapäeval, 25. IV kl. 19 «Naatan Naerukajakas ja teised»; laupäeval 27. IV kl. 19 «See maailm või teine»; pühapäeval, 28. IV kl. 12 «Kassi maja», kl. 19 «Doktor Ai-Ai-Ai» (esietendus).

Külalisetendused

Reedel, 19 IV kl. 20 «Diplomaat» (Võru kultuurimajas). kl. 20 «Vedelvorst» (Helme maakutsekooli klubis); esmaspäeval, 22 IV ja teisipäeval, 23. IV kl. 19.30 «Kihnu Jõnn» («Ugalas»); neljapäeval, 25 IV kl. 20 «Vedelvorst» (Saare kultuurimajas); reedel, 26. IV kl. 20 «Vedelvorst» («Bolševiku» kolhoosi klubis Jõgeva rajoonis).

EESTI NSV RIIKLIK NUKUTEATER

Pühapäeval, 21. IV kl. 11 ja kl. 15 «Pöörane päev».

L. KOIDULA NIM. PÄRNU DRAAMATEATER

Reedel, 19. IV kl. 19.30 «Armastab, ei armasta»; laupäeval, 20. IV kl. 12 «Tom Sawyer» I osa, kl. 19.30 «Tom Sawyer» II osa; pühapäeval, 21. IV kl. 12 «Tom Sawyer» II osa, kl. 19.30 «Isemoodi tüdruk» (esietendus); neljapäeval, 25. IV kl. 19.30 «Pihtimuste öö»; reedel, 26. IV ja laupäeval, 27. IV kl. 19.30 «Isemoodi tüdruk»; pühapäeval, 28. IV kl. 12 «Tom Sawyer» II osa, kl. 19.30 «Tom Sawyer» I osa, kl. 20 «Isemoodi tüdruk» (Ridala sovhoosi klubis).

«ESTONIA» KONTSERDISAAL

Laupäeval, 20. IV kl. 19.30 estraadietendus «Oh sa issand...»; pühapäeval, 21. IV kl. 19.30 prantsuse orelikunstniku Jean Guillou' kontsert. Kavas Vivaldi, Mozarti, Francki ja Liszti loomingut; kolmapäeval, 24. IV kl. 19.30 vabariikliku pianistide võistluse laureaatide kontsert. Kaastegev Eesti Raadio ja Televisiooni sümfooniaorkester. Dirigent Karl Eliasberg; neljapäeval, 25. IV kl. 16 soovikontsert koolinoortele. Esinevad: J. Tombi nim. Kultuuripalee poistekoor, A. Leis, J. Lehiste, A. Kaal, A. Püvi, J. Garancis, H. Lääts, V. Tamman, M. Tõnso, P. Tooma, K. Randus, M. Sarma ja estraadiansambel N. Petersoni juhatusel, kl. 19.30 Ellen Laidre kontsert Beethoveni heliloomingust. Kaastegevad: B. Łukk, I. Rannap ja I. Juul; reedel, 26. IV kl. 19.30 Irina Botškova viiuliõhtu. Klaveril — Anna Levina.

TARTU RIIKLIKU ÜLIKOOLI AULA

Teisipäeval, 23. IV kl. 19.30 Ellen Laidre kontsert Beethoveni loomingust; neljapäeval, 25. IV kl. 19.30 Irina Botškova viiuliõhtu.

NÄITUSESAALID

TALLINNA RIIKLIKUS KUNSTIMUUSEUMIS on M. Greku teoste näitus, J. Saali teoste näitus, «Vanade meistrite teoste näitus». Avatud kl. 12—19-ni. Laupäeval ja pühapäeval kl. 11—19-ni. Teisipäeval suletud.

Pühapäeval, 21. aprillil kl. 16 esineb trio koosseisus: I. Rannap — viiul, H. Tauk — klaver, Ü. Uustalu — metsasarv. Kavas Brahmsi, Corelli ja Don Banksi helitöid.

TARTU RIIKLIKUS KUNSTIMUUSEUMIS on O. Kallise teoste näitus ja J. Võerahansu joonistuste näitus. Avatud kl. 11—18-ni. Puhkepäev on teisipäev.

LUGUPEETUD KIRJANDUSHUVILISED, KUNSTISÕBRAD!

Ärge unustage teiseks poolaastaks pikendada ajalehe

„Sirp ja Vasar"

ning ajakirjade:

„Looming"

„Loomingu Raamatukogu"

„Keel ja Kirjandus"

„Kultuur ja Elu"

tellimusi.

Tellimusi võtavad vastu kõik «Ajakirjandusliidu» agentuurid, sidejaoskonnad ning ühiskondlikud ajakirjanduse levitajad ettevõtetes, asutustes ning koolides.

«AJAKIRJANDUSLIIT»

UUSI RAAMATUID

NÕUKOGUDE LIIDU KOMMUNISTLIKU PARTEI PROGRAMM. (Vastu võetud NLKP XXII kongressi poolt). Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 10 000 eks. 128 lk. Hind 38 kop.

M. Segejev, L. Ponomarjov. PARTEITÖÖ JA ETTEVÕTETE MAJANDUSLIK TEGEVUS. Kujundanud D. Paalamäe. Tõlk. U. Polisinski. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 3000 eks. 116 lk. Hind 43 kop.

J. Valgma, N. Remmel. EESTI KEELE GRAMMATIKA.

Keeleõpetuse käsiraamatus, lelavad laiaulatuslikku käsitlemist foneetika ja ortoeepia, morfoloogia, süntaksi, leksikoloogia ning ortograafia küsimused. Teos on varustatud indeksiga, valikharjutustega ning tähtsamate eesti keeleõpetuse terminite rahvusvaheliste, vene-, saksa- ja ingliskeelsete vastetega. Kunstiliselt kujundanud D. Paalamäe. Kirjastus «Valgus». Trükitud 15 000 eks. 440 lk. Hind 1.30 rbl.

KARL MARX. 1818—1883.

Bibliograafilis-metoodiline kogumik raamatukogudele sisaldab väljavõtteid V. I. Lenini kirjutisest «Karl Marx», artikli «Marksismleninism tänapäeval», mõtteavaldusi Karl Marxist, tema elu ja tegevusega seotud tähtpäevi, ülevaate K. Marxi teoste levikust ja tõlkimisest Eestis, kirjanduse nimestiku K. Marxi teostest, mis on ilmunud Nõukogude Eestis, juhendeid raamatukogude töötajaile, mis puudutavad Marxi ja Engelsi teoste soovitamist, K. Marxi elutöö tutvustamist lastele jne. Illustreeritud kunstiteoste reproduktsioonidega. Koostanud Virve Ennosaar, Kalju Oja ja Leida Olšak. Kaas: Tõnu Virve. Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu väljaanne. Trükitud 1300 eks. 36 lk. Tasuta.

M. Vaher. EESTI RAHVALUULE JA KIRJANDUSE ALAL 1948.—1965. AASTANI KAITSTUD DIPLOMITÖÖD.

TR Ülikooli eesti kirjanduse ja rahvaluule kateedris on 1947.—1965. aastani kirjutatud 72 diplomitööd eesti rahvaluule ja 204 diplomitööd eesti kirjanduse ja kirjanduse õpetamise metoodika alalt. Bibliograafias on peale tiitliandmete lühike annotatsioon töödes leiduvate lisade äramärkimisega, kaasa arvatud kirjanduse ja allikate loetelu. Tartu Riikliku Ülikooli väljaanne. Trükitud 300 eks. 116 lk. Hind 30 kop.

VÄIKE VENE-EESTI SÕNARAAMAT. Koostanud V. Muhel. Sisaldab ümmarguselt 14 000 sõna. 3. täiendatud trükk. Kujundanud T. Aru. Kirjastus «Valgus». Trükitud 50 000 eks. 352 lk. Hind 51 kop.

SANITAARMIINIMUM PIIMAFARMIDE TÖÖTAJAILE. Koostanud E. Kivilo. Vabariikliku Sanitaarhariduse Maja väljaanne. Kirjastus «Valgus». Trükitud 8000 eks. 64 lk. Hind 9 kop.

A. Jaama, J. Jaama, J. Jürviste. KOOLIDE SPORDIEHITUSED. Eesti NSV Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi väljaanne. Kirjastus «Valgus». Trükitud 2500 eks. 128 lk. Hind 22 kop.

K. Atškassov, V. Vegera. TRAKTORITE, AUTODE JA KOMBAINIDE TOITE- NING HÜDROSÜSTEEMI SEADMETE REMONT. Kujundanud E. Annus. Tõlk. O. Õun ja T. Kirsi. Kirjastus «Valgus». Trükitud 5000 eks. 240 lk. Hind 53 kop.

F. Varfolomejev, M. Gelfenboim, J. Kotovitš, T. Ostanovski, V. Semenets, E. Sirokova, E. Eiginson. KULTUURIKAUBAD. Õpik kasutamiseks kaubandustehnikumides. Tõlk. T. Kees. Kunstiliselt kujundanud T. Aru. Eesti NSV Kaubandusministeeriumi väljaanne. Kirjastus «Valgus». Trükitud 1600 eks.

A. Meister. VÕRKMEETODITEST JA NENDE RAKENDAMISE VÕIMALUSTEST TEEDEMAJANDITES. Kirjastus «Valgus». Trükitud 300 eks. 40 lk. Hind 11 kop.

NÕUKOGUDE LIIDU SUUR ISAMAASÕDA 1941—1945. Lühike ajalugu.

See populaarteaduslik raamat on kirjutatud kuueköitelise «Suure Isamaasõja ajaloo» alusel. Osades «Sõja eelõhtul», «Raskel aja!», «Põhjalik murrang», «Fašistliku Saksamaa purustamine», «Militaristliku Jaapani purustamine» ja «Sõja tulemused» jutustatakse tähtsamatest sündmustest selles kõige raskemas sõjas, mis meie kodumaal kunagi on tulnud üle elada, valgustatakse meie maa majandusliku ja ühiskondlik-poliitilise arengu protsesse, Nõukogude riigi sõjaaegse välispoliitika põhiküsimusi, Nõukogude relvastatud jõudude sõjameeste kangelaslikku võitlust tugeva, julma ja salakavala vaenlase vastu. Raamatus räägitakse ka sellest toetusest ja abist, mida kogu progressiivne inimkond sõjas fašismi vastu nõukogude rahvale andis. See abi väljendus rahvaste pidevalt tugevnevas võitluses faašistlike okupantide vastu, võimsas vastupanuliikumises. Sõjasündmusi käsitletakse teoses kokkusurutult, üldjoontes. Mõnevõrra üksikasjalikumalt ainult Nõukogude relvastatud jõudude gigantsemaid operatsioone. Lühidalt valgustatakse ka sündmusi Teise maailmasõja teistel tandritel. Raamat on varustatud 37 kaardiga ja tähtsamate sündmuste kronoloogilise kronikaga ning illustreeritud ümmarguselt neljasaja foto ja kunstitecse reproduktsioonidega. NLKP Keskkomitee Marksismi-Leninismi Instituudi Suure Isamaasõja ajaloo osakonna toimetis. Kujundanud A. Koemets. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 9000 eks. 668 lk. Hind 2.50 rbl.

Hažak Gjulnazarjan. PÄEVADE TEED.

Armeenia kirjanik Hažak Gjulnazarjan on kirjutanud lastele ja noortele hulga lühemaid ja pikemaid jutustusi, mida korduvalt on tõlgitud vene, ukraina, moldaavia jt. keeltesse. Sarjas «Minu esimene raamat» on eesti keeles näinud trükivalgust tema jutuke «Tublid matkajad», «Päevade teed» on jutustus revolutsioonipäevil sündinud põlvkonnast, kelle lapsepõlv langes ühte nõukogude võimu algaastatega Armeenias, kus, erinevalt mitmetest teistest vabariikidest, kehtestati nõukogude võim palju hiljem, alles 1920. a. lõpukuudel. Jutustuses annab autor ereda pildi elust kahekümnendate-kolmekümnendate aastate Jerevanis, tolleaegsest koolielust, võitlusest iganenud arusaamade ja eelarvamustega jne. ning maalib kujukaid portreid nii täiskasvanutest kui ka oma eakaaslastest. Raamatu haaravust tõstavad veelgi põnevad süžeeliinid. Teos valiksarjast «Noorus ja maailm». Vene keelest tõlkinud M. Käbin. Illustreerinud P. Sarkisian. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 30 000 eks. 256 lk. Hind 58 kop.

Holger Pukk. KES TULISTAS?

Ühe lastekodu looduskaitsepartull kuuleb metsas lasku, näeb jahikoera ja tundmatut «Volgat». Mõni päev hiljem leitakse metsast raskesti haavatud metskits. Jutustuse sisuks on ühelt poolt laste, õpetajate ja arsti võitlus kitse ellujäämise eest, teiselt poolt näitab autor lastekodus viibivate laste hingemaailma ja sõbraliku kollektiivi osa nende iseloomu kujundamisel. Raamat keskmisele koolieale. Illustreerinud Alleks Kütt. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 28 000 eks. 150 lk. Hind 50 kop.

«LOOMING» NR. 4.

Numbrist loeme ajakirja möödunud aasta novellivõistlusel teise preemia saanud Heino Tominga tööd «Kümme päeva mõtlemisaega» ja Erni Krusteni novelli inimese paratamatust saatusest, kes «sellest supist», nagu ta okupatsiooniaega nimetas, mõtles terve nahaga välja tulla, otsustas lojaalne olla, elada ainult endale («Täiskuu öö»). Ellen Niit ja Jaan Kross viivad oma reisikirjaga «Muld ja marmor» lugeja seekord Egiptuse iidseisse templitesse, Cheopsi püramiidi jalamile ja sisemusse, Sahaara ühte servakesse, Aleksandriasse ja jällegi Vahemere lainetele. Luulelehekülgedel kohtame Ralf Parvet («Seosed», «Alküoonilised päevad on möödunud müüt» jt.), Vladimir Beekmanit («Olematu puu», «Suurte sulade puiestee», «Pärlimeri» jt.), Paul Haavaoksa («Varakevad» ja «Parapalu rannaetüüd») ja Nikolai Baturinit («Tõllasõit», «Väikesele printsile» jt.). Kui hea, et meil on E. Särgavast helilinte. Seda tänu kirjandusteadlasele A. Vinkelile ja Eesti Raadio reporterile I. Trikkelile, kes taipasid eluõhtusse jõudnud kirjanikku külastada magnetofoniga. Et kirjandushuvilised on nende vestlusi üksnes raadiost kuulnud, osa on kõigile aga hoopis tundmata, siis on nende jutuajamise helilindilt trükisõnasse vorminud Abel Nagelmaa («Ühe rahvavalgustaja vastamisi»). Juubeli puhul meenutab kokkupuuteid E. Särgavaga Leonhard Mardna, Rudolf Sirge teeb juttu juubilari postuumselt avaldatavast epopöast «Lähme linna kirjutama, oma elu kergendama...» Edasi sisaldab number Ülo Tonts: ülevaate meie mullusest proosast. Esiplaanil on siin sotsiaalsed aspektid, enneköike kirjanduse ühiskondlik sisukus. Paul-Eerik Rummo heidab aga pilgu möödunud aasta luule üldpildile. Ilmar Malin on andnud kirjutise «Picasso ja lapsed», J. Tuulik hinnangu H. Sergo «Lootsitoa juttudele», K. Deemant — «Noorte Hääles» ilmunud M. Kitse dokumentaalsele olukirjeldusele «Haanjamaa monumendid», 160 lk. Hind 50 kop.

Prof. N. Levitov. LAPSE- JA PEDAGOOGILINE PSÜHHOLOOGIA.

Pedagoogiliste instituutide õppejõududele ja üliõpilastele mõeldud õpik koosneb kaheteistkümnest peatükist, mis käsitlevad õpilaste iseseisva ja loomingulise töö psühholoogiat, kõlbelise kasvatuse psühholoogia küsimusi, esteetilise kasvatuse psühholoogilisi aluseid, nõukogude õpetaja isiksust ja tema autoriteedi kujunemist jne. Tõlk J. Sõerd. Kujundanud T. Aru. Kirjastus «Valgus». Trükitud 6000 eks. 446 lk. Hind 1.20 rbl.

«KEEL JA KIRJANDUS» nr. 4.

Ernst Särgavast mahajäänud käsikirjalisest romaanist on trükisõnas kõneldud juba aastaid. Nüüd, vahetult enne esmailmumist ning kirjaniku 100. sünni-aastapäeva puhul, võtab romaani kirjandusteadusliku vaatluse alla, räägib selle saamisloost ja ainestikust Olev Jõgi. Seoses juubeliga avaldatakse veel B. Söödi mälestusi «Vestlustest Ernst Särgavaga». Järgmistel lehekülgedel vaatleb Tiiu Erelt «Horisondi» möödunud aasta numbreid keelelisest vaatevinklist. Aino Undla-Põldmäe paneb punkti oma kõnelusele, mis puudutas L. Koidula «Vainulillede» algupära, jätkub Paul Rummo koostatud ja kommenteeritud «Ingi ja Visnapuu kirjavahetus». Rubriigis «Väiteid ja vastuväiteid» tutvume kirjutises «Jätkuks vaidlusele võõrpärisnimedest» J. V. Veski ja E. Vääri arvamustega. Numbrist loeme veel Ü. Parbuse märkmeid murdeekspeditsioonist Saaremaale ja Abrukale ja Mati Hindi ülevaadet VI rahvusvahelisest foneetikakongressilt Prahas. Pealkirja all «Väljakirjutisi satiiriapteegi külalisraamatust» räägib K. Muru U Lahe teosest «Ingel läheb apteeki... korralikus seltskonnas». «Tšehhi-eesti sõnaraamatut» sirvib H. Sepamaa. 64 lk. Hind 30 kop.

«NÕUKOGUDE NAINE» nr. 4.

Lilli Suburgi loomingut ja saatust on kirjeldanud kirjanduslood. Teised Suburgide lapsed ei ole endale ühiskondlikku tähelepanu tõmmanud. Veergudel «Vähetuntud lehekülgi kirjandusloost» loeme ühte-teist neljanda õe Laura jõukatsumustest kirjanduspõllul. Numbris on veel värsse Minni Nurmelt ja Erni Krustenilt, jutuke Osvald Toomingalt («Poja kiri) jm. 32 lk. Hind 35 kop.

«TEHNIKA JA TOOTMINE» nr. 4. Sisaldab erialaste materjalide kõrval kirjutisi kaasaegsetest kaubapakenditest, alamaja sisustamisest, ülevaate 1967. a. Nobeli preemiatest jm. 56 lk. Hind 40 kop.

«KINO» nr. 4.

Teeb juttu kahest «Mosfilmi» tööst. Need on «Doktor Veera», mis on ekraniseeritud B. Polevoi samanimelise jutustuse järgi, ja «Naistevalitsus». Numbris tutvustatakse veel I. Jefremovi fantastilise romaani «Andromeeda udukogu» ainetel loodud samanimelist filmi, Odessa Filmistuudio tööd noortest — «Dubravka». Saksa DV filmi «Karistamata jäänud mõrv», Rumeenia filmi «Kolgata» jt. 16 lk. Hind 7 kop.

«EKRAAN». Märts 1968.

Vaateväljal on film revolutsionäär Nikolai Baumanist, «Mosfilmi» ja Bulgaaria filmitöötajate ühistöö «Iskra» trükkimisest välismaal ja selle toimetamisest Venemaale — «Esimene kuller», filmid «Tatjana päev», «Nad elasid kõrvuti», ja «Ma armastasin teid...», Bulgaaria film Teise maailmasõja päevadest «Kõige pikem öö» jt. 16 lk. Hind 10 kop.

«PIKKER» nr. 7. Aprill 1968. 12 lk. Hind 15 kop.

«KEHAKULTUUR» nr. 7. Aprill 1968. 32 lk. Hind 30 kop.

«TÄHEKE» nr. 3. Märts 1968. 16 lk. Hind 15 kop.

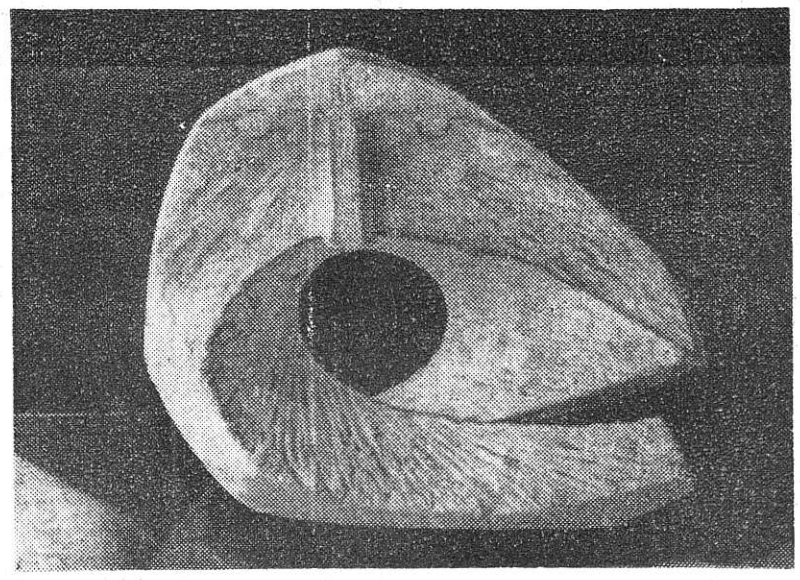

Udo Ivask, Albert Eskel «Järvevana». Dekoratiivskulptuuri kavand, mis sai vastaval võistlusel esimese koha. Kuju paigutatakse Ülemiste järve äärde nii, et vesi voolab õõnsusest läbi

Uus raamat Bidstrupilt

Taanis ilmus kirjastuselt «Tiden» Herluf Bidstrupi joonistusteraamat «Set i Sovjetunionen» («Nähtud Nõukogude Liidus»).

OIENDUS

Debora Vaarandi kirjutisse «Teekond saksa «Metskapteni» puhul» («Sirp ja Vasar» nr. 15) on sattunud eksitav viga: «Draakoni» lavastaja on Benno Besson.

Toimetaja K. Ulbo

Toimetuse kolleegium: I. Moss, M. Port, A. Päiel, L. Remmelgas, J. Rääts, A. Saar, A. Tamm, L. Tigane, I. Torn, P. Uusman ja D. Vaarandi.

V. Kingissepa nim. TRA Draamateater kuulutab välja võistluse kahele meesnäitleja ametikohale (kuupalk 100 rbl. ja 80 rbl.).

Avalduste esitamise tähtaeg on 20. mai 1968. a.

«СЕРП И МОЛОТ»
ИНДЕКС 69786

Toimetus: Tallinn, Pikk t. 54, postkast 388. Toimetuse telefonid: toimetaja ja toimetaja asetäitja — 489-05, kunstiosakond — 414-16, vastutav sekretär ja muusikaosakond — 467-03, kirjanduse, teatri- ja kultuuritöö osakond — 432-46. «Sirp ja Vasar» ilmub kord nädalas. Tellimishind kolmeks kuuks 60 kop. Üksiknumbri hind 5 kop. Väljaandja kirjastus «Perioodika». Tallinn, Pikk t. 37. «Сирп я Вазар» («Серп и молот»), орган Министерства культуры Эстонской ССР, Союза писателей Эстонской ССР, Союза художников Эстонской ССР и Союза композиторов Эстонской ССР. «Периодика» Таллин, ул. Пикк 37.

MB-01651 Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 54/58. Tellimuse nr. 753